

Kur'an'da Hz. Muhammed'in (a.s.m) Risaletinin Delilleri

Veysel KASAR*

Özet: Kur'an hem iman konusu hem de aklî ve mantikî deliller kitabıdır. O, Hz. Muhammed'in peygamberliğini, inkârı mümkün olmayan yakîni deliller ile anlatmıştır. Bu delillerin ilki, Hz. Muhammed'in kişilik ve ahlâkıdır. O'nun tebliğine başladığı süreçte, peygamberliğin Allah'ın takdiri ile gerçekleştiğini göstermektedir.

Kur'an Hz. Muhammed'in aklî ve ebedî bir mu'cizesidir. Bunu bize gösteren en önemli husus, Hz. Peygamberin ümmî olması; annesinden doğduğu gibi yetişmesi, bir okul eğitimi almamış olmasıdır.

Muhtevası itibarıyla Kur'an, Hz. Muhammed'in peygamberliğine en büyük delili teşkil etmektedir.

Kur'anda insanlık için ileri sürülen düşüncelerin, insanların hayatını düzenlemede emsalsiz bir değere sahip olması, Hz. Muhammed'in önemli peygamberlik bir delilidir.

Kur'an'ın Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispat eden bir yönü de ayetlerinin bir insan tarafından ortaya konulması imkansız olan i'caz özellikleridir. Bu makalede Kur'an'ın Hz. Muhammed'in risaletini ispat etmede kullandığı deliller incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Peygamberlik, Hz. Muhammed (a.s.m) Kur'an, delail-i nübüvvet

Abstract: Qur'an is the Book of Faith as well as the book of mental evidence logically. So The Book explained the Prophethood of Muhammad by the denial of the evidences that can not be. The first

* Yrd. Doç. Dr., Harran Ü. İlahiyat Fak. Kelam Anabilim Dalı, Şanlıurfa-Türkiye, vkasar@harran.edu.tr

of these arguments, the Prophet Muhammad's personality and morality. In the Process by the which his communique the show takes place at the discretion of the prophecy of God. Quran is the mental and eternal miracle of the prophet Muhammad. The most important issue of this could show that Prophet Muhammad grew up without having any education . As the contest of Qur'an, It is the most important evidence the prophethood of Muhammad .Qur'an ideas put forward for humanity to have a value that is unique embodiment of people's life, the Prophet. An important proof of Muhammad. It is unacceptable fact that The Verses of Qur'an unable to uncover by the mankind . That proves the prophethood of Muhammad . In this article It was analyzed the evidences that Qur'an used for proving the prophethood of Muhammad.

Key words: Prophecy, Prophet. Muhammad (Inc.) Qur'an

Giriş

Ulûhiyet, Nübüvvet ve Ahiret olarak özetlenen iman esaslarının ikincisi peygamberlik kurumuna inanmaktır.¹ Yüce Allah kendi Zatını, akıl ve şuur sahiplerine O'nun varlık ve sıfatlarına işaret eden âyetlerle dolu kâinatı var etmekle ispat ettiği gibi, peygamberlik kurumunu da elçilerine verdiği mu'cizelerle, tanıttırması ve göstermiştir.² Kelâm, Kur'an ve mütevatir hadislerden hareketle, İslâm inanç esaslarını akılla açıklayıp insan tabiatıyla bir bütün halinde inceleyen İslâm din bilimidir. Bütün Kelâm kitapları, "Kur'an'ın Hz. Muhammed'in risaletini ispat eden ebedi bir mu'cize" olduğunu ifade ederler. Araştırmacı alimler, bu hususu değişik açılardan açıklamışlardır. Kur'an incelendikçe, bu beyanların zaman içinde daha bir çeşitlilik kazanacağında şüphe yoktur. Biz çalışmamızda, zikrettiğimiz hükmü tam tersinden ele almayı denedik. Kur'an'ın vahiy ve muhteva olarak Hz. Peygamberin mu'cizesi olduğunda tereddüt yoktur. Bu mu'cizenin merkezindeki kişi Peygamberimiz (a.s.m)'dir. Acaba, okunan ve akledilen bir metin halinde, Allah kelamı olarak Kur'an, Hz. Muhammed'in nübüvvetini nasıl ispat etmektedir?

¹ Salih Sabri Yavuz, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, (İstanbul, İnsan yay., tsz.) s.8.

² Osman Karadeniz, *Kelam El Kitabı*, (Heyet) Nübüvvet, (1.,bs. Ankara, Grafiker y. 2012) s.339.

Böyle bir çalışmaya hangi sebeple ihtiyaç duyuldu? Çağımızda risalete yönelik tenkit ve itirazlar değişik şekillerde görülmektedir. Öncelikle, “Hz. Peygamberin şahsına ve risaletine yönelik itirazlar hep nübüvvet üzerinden yapılmıştır.”³

Bu sebeple çalışmamız, bazı Kur’an ayetlerinin Muhammed (a.s.m)’in risaletini

ne tür aklî deliller üzerine bina ettiğini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Araştırmamız, Kur’an merkezlidir. İzlediği yol da, “Kelâm ilminin, küllîden cüz’îye intikal (dedüksiyon) metodu” yerine, “Kur’an yolu olan endüktiv”⁴ bir metot özelliği taşımaktadır. Bilindiği gibi delil getirmede edüktiv metot ya da tümevarım, düşüncenin özelden genele, parçadan bütüne doğru gelişen bir yöntemle oluşturulmasıdır. Tümevarım genelde fen bilimlerinde uygulanan bir metot olmakla birlikte, fen ve sosyal, bütün beşeri bilimlerde hayati bir öneme sahiptir. Bu metot genelde, “tabiattaki var olan düzenliliği” anlamaya vesiledir. Tümevarım metodu tabiattaki düzenliliğin anlaşılması ile, “insanî eylemlerde muhtemel kaotik durumları ortadan kaldırır.”⁵ Bekir Topaloğlu, “Kur’an’daki istidlal şekillerinin de tümevarıma daha yakın”⁶ olduğunu söyler. Burada bir hususun altını çizmekte fayda olabilir: Kur’an umuma hitap etmektedir. İnsanların geneli, her zaman bilimsel izahları idrak edemeyebilir. Bu sebeptendir ki, “Kur’an, âlim olsun, câhil olsun, her insanın anlayabileceği bir üslûp kullanmıştır. Bu süreçte süjeyi objeye yöneltip realiteyi esas almıştır. Kur’an her insanda doğuştan var olan apaçık aklî bilgilere dayanan deliller getirmiş ve insanın hem aklî, hem psikolojik muhtevasına hitap etmiştir.”⁷ Biz de çalışmamızda, Hz. Peygamberin risâleti ile ilgili Kur’an’ın izlediği bu metodu yansıtmaya çalıştık.

Çalışmamızda, öncelikle, delâil-i nübüvvetle ilgili eserler, erken dönem kelâmı ve felsefi kelâm devri eserlerindeki nübüvvet bahisleri dikkate alındı. Selefî çizgide yazılan eserlerin nakil ağırlıklı olmaları sebebi ile incelemeye çok fazla katkısı olmadı. Diğer dönemlerdeki

³ Ramazan Altıntaş, *İslâmda Peygamber İnanç*, 15-17 Eylül 2006, Türkiye Kelâm Anabilim Daları Sempozyum Notları, (İstanbul, Ensar nşrt. 2009,) s.276.

⁴ Bekir Topaloğlu, *Kelama Giriş*, (İstanbul, Damla y. evi, 1981,) s.84.

⁵ Köz, İsmail, *Bilgi Felsefesi / Felsefe*, (Heyet) (Ankara, ankuzem yay.2005) s. 91.

⁶ Bekir Topaloğlu, *Kelama Giriş*, (İstanbul, Damla y. evi, 1981,) s.84.

⁷ Yusuf Şevki Yavuz, *TDVİA., İstidlâl md.*, (İstanbul, İSAM yay., 2001) XXIII/328.

kelam kitaplarındaki nübüvvetle ilgili bölümlerden imkân nispetinde faydalanma cihetine gidildi. İlgisi nispetinde araştırma sırasında siyer kitapları ile, konuyla ilgili ayetlerin tefsirinde, kelamcı kişilikleri de bulunan tefsirler ağırlıklı olmak üzere, bazı çağdaş tefsir kitaplarından da istifade edildi.

Bu tür bir çalışmada, Kur'an'daki delillerden önce, nübüvvetin imkânı ve gerekliliğine kısaca temas edilmesi uygun olacaktır.

A. Nübüvvetin İmkânı ve Gerekliliği

İnsan tabii olarak medenidir; yaşamak için topluma muhtaçtır. İhtiyaçlarını gidermek, onlara bir şeyler vermek için insanlarla birlikte olma ihtiyacındadır. Karşılıklı muamelenin temeli ise adalettir. Toplumsal yaşantı için adalet hayati bir ihtiyaçtır. Adalet ise külli bir akılla mümkündür. Küllî akıl kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun Allah tarafından gönderilen şeriatlardır. Şeriatın tatbikini temin edecek mercî de ancak peygamberlerdir.⁸ Ağırlıklı olarak Taftazani'nin Makasid'ından özetlediğimiz üstteki ifadelerle göre insanın gerek psikolojik gerekse sosyolojik bir gerçek olarak peygamber gibi yüksek ahlak ve tesir gücüne sahip liderlere ihtiyaç duyduğu aklın bilgisi içindedir. Ancak, hak dinlerin açık beyan ve fiili uygulamasına rağmen bazı akımlar nübüvvet kurumuna insanın ihtiyacı olmadığı tezini ileri sürmüşlerdir. Bunların en meşhuru da Berahimedir.

Berahime mezhebi şöyle itiraz etmiştir: “Peygamberler, ya aklen ma'kul ya da ma'kul olmayan şeyleri getirirler. Ma'kulü getirirse, aklın bunlara kendiliğinden ulaşması mümkün olduğu; ma'kul olmayan şeyleri getirirse, insan akli ma'kul olmayana kabul edemeyeceği sebebi ile her iki halde de insanlığın peygamberlik kurumuna ihtiyacı yoktur.”⁹ Berahime, peygamberlerin getirdiklerine

⁸ Taftazani, Mes'ud b. Ömer b. Abdillâh Sa'duddin, *Şerhu'l – Makasid*, Salih Musa Şeref, (Beirut, Alemu'l Kütüb yay. 1998) V/20; Arapgirli Hüseyin Avni, *Son Dönem Kelamcılarında Arapgirli Hüseyin Avni ve İlm-i Kelâm Adlı Eseri*, Lâtinize eden, Özlem Demirtaş, (Basılmamış Yüksek Lisans tezi, MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003) s.152-154. krş: Pezdevi, Ebu Yusr Muhammed, Ehl-i Sünnet Akaidi, trc. Şerafettin Gölcük, Kayıhan y. İstanbul,1980) s.131, 132.

⁹ Şehristani, Ebu'l-Feth Muhammed b. Abdülkerim b.Ebi Bekir Ahmed, *el-Milel ve'nihal*,thk.: Emir Ali Menha-Ali Hasan Faur, (Beirut, Daru'l Marife, 1996) s.602-603; Bakillâni, Kâdî Ebî Bekir Muhammed et- Tayyib, *Kitabu't-Temhid'il-Evâil ve*

sadece niteliği açısından değil, aklın yeterliliği açısından da itiraz etmektedir:

“1-Allah hakîmdir. Hakîm olan kullarını sadece akılla idrak edilebilecek şeylerle mükellef tutar. Şüphesiz aklî deliller, âlemin Kadîr ve Hakîm bir Sâniî olduğuna işaret etmektedir. O Kadîr ve Hakîm Zat, insana teşekkür gerektiren nimetler vermektedir. Biz, O'nun yaratılış ayetlerini aklımızla anlar, nimetlerine şükür gerekli olduğunu biliriz. Onu tanır şükredersek O'nun “ödülüne layık olabilir; nankörlük eder küfrederseniz O'nun azabına müstahak oluruz. O halde, kendisi de bizim gibi bir “insan olan” nebiye niçin itaat edelim? Şayet peygamber şu söylediklerimize ters şeyler getirirse, bu durum, zaten onun gerçekten yalancı olduğuna delildir!” Berahime, ayrıca Hakîm ve Kadîr olandan, namazda ve hac tavafında belirli bir beyte (beytullah) yönelmek, sa'yetmek, şeytan taşlamak, ihrama girmek, telbiyede bulunmak, bir taşın (hacerü'l- esved) öpülmesi ve kurban olayı gibi aklın kabul etmeyeceği emir ve nehiylerin sadır olmaması gerekir...”¹⁰ düşüncesindedir.

Bu iddialara Kelâm alimleri tarafından uzun cevaplar verilmiştir.¹¹ Maksudumuz Hz. Muhammedin risaleti olması sebebiyle bu ayrıntılara girilmeyecektir. Sadece bir örnek olarak Matüridî kelâmcısı Üsmendî'nin probleme yaklaşımını özetlemek istiyoruz: “Alem mahluktur. Allah ise onun hem Mâlikî hem de Hâlikî'dir. Her mülk sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Allah da kulları üzerinde tasarruf etme hakkına sahiptir: Onların faydalarına olanı emretmesi, zararlı şeyleri de yasaklaması, dünya ve ahiret yaşantılarının menfaatine ve zararına olan şeyleri kullarına apaçık göstermek üzere irşat etmesi mümkündür.” Üsmendî'ye göre akıl nimet verene şükürün gerekli olduğunu bilebilir. Ancak, akıl, bu şükürü ne ile, nasıl ve ne zaman, hangi ibadetle yapacağını bilemez.¹²

Telhis'idd-Delâil, Thk.: İmadü'ddin Ahmed Haydar, (Beyrut, Müessesetu Kitabi'ssekafiyye, yay.,1993) s.126.

¹⁰ Bakıllânî, Kâdî Ebî Bekir Muhammed et- Tayyib, *Kitabu't-Temhid'il-Evâil ve Telhis'idd-Delâil*, Thk.: İmadü'ddin Ahmed Haydar, (Beyrut, Müessesetu Kitabi'ssekafiyye, yay.,1993) s.126.

¹¹ Bâkılânî, *Kitabu't-Temhid*, s.126-155.

¹² Üsmendî, Alâeddin, *Lübabü'l-Kelâm*, Alaeddin el-Üsmendî ve Lübabü'l Kelâm Adlı Eseri adıyla thk.: Said Özervarlı, (İstanbul, İSAM yay., 2005) s.99-100. Krş.: Şehristânî, Muhammed b.Abdülkerim b. Ebi Bekir *Nihâyetü'l-İkdâm fi ilmi'l-kelâm*, Şamile/Akide, s.148.

Peygamberlik insanlık âlemine Allah'ın bir lütuf ve ihsanıdır. Akıl, insanın sakınması ve yönelmesi gereken fiil ve ibadetlerin keyfiyetini bilemez. Gerek birey gerekse toplumla ilgili üstün ahlak ilkelerini, insanların menfaatine olan kaideleri icat edemez. Hatta gıdaların faydalı ve zararlı olanları insan tecrübeleriyle tespit edilecek olsa idi, hayatı çekilmez duruma düşüren sıkıntılar yaşanırdı.¹³

Aklın hükümleri bakımından nübüvvet mümkün olan bir husustur. Çünkü nübüvvet Allah'ın irade sıfatıyla ilgilidir. Allah'ın iradesine bağlı bir hususta, 'Bu Allah'a vaciptir' demek, tutarlı olmaz. Çünkü vacip olan iradi olmaz, iradi olan da vacip olamaz.¹⁴ Ehl-i Sünnet Kelâmının öncü ismi Matüridi'ye göre Allah'ın insanlara peygamber göndermesi haktır. Yüce Allah'ın bütün işleri hikmetlidir. Onun fiillerinin bu hikmetin dışına çıkması veya hafiflikle nitelenmesi düşünülemez. Allah'ın emrettiği şeyleri kullarının yapmasının O'na bir faydası olmadığı gibi, O'nun yasaklarını, kullarının terk etmemeleri Zatına bir zarar da veremez. Aksine, emredilen ve nehyedilen şeylerde kulların faydası vardır. İyi ve kötü şeyleri bilmede, aklın büyük bir rolü olsa bile, dinle ilgili şeyleri ve eşyanın tabiatını bilmede aklın önemli bir payı yoktur.¹⁵ Her akıl, Allah'ın Cennet ve Cehennemi gerektiren iyi ve kötü amel (ma'ruf / münker) dediğimiz işleri tespit edemez. İbadetlerin miktar ve keyfiyetlerini bilemez.¹⁶ Bu hususları doğru bir şekilde ancak Peygamberlik kurumu ile öğrenebiliriz. Peygamberler, Allah'ın terbiyesinde yetişmiş kimselerdir.¹⁷

Peygamberlik hayatın tamamı ile ilgilidir. İnsanın temel problemlerinden birisi de yaratılışın gayesidir. İnsana bahşettiği akılla, onun en küçük ihtiyaçlarını bile öğreten Yaratıcının, ona

¹³ Taftazani, Mes'ud b. Ömer b. Abdillâh Sa'duddin, *Şerhu'l – Makasid*, Salih Musa Şeref, (Beyrut, Alemlü'l Kütüb yay. 1998) V/6,7.; Yusuf Şevki Yavuz, "Nübüvvet" md. TDVİA., (Türkiye Diyanet Vakfı, y. (İstanbul, 2007) XXXIII, 284.

¹⁴ Ahmet Akbulut, *Nübüvvet Meselesi*, Ankara, ty. s.9,10.

¹⁵ Kemal Işık, *Matüridi Kelâm Sisteminde İman, Allah ve Peygamberlik Anlayışı*, (Ankara, Fütüvvet yay., 1980,) s.103.

¹⁶ Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yay., 2007) s.57.

¹⁷ Şehristânî, Muhammed b. Abdülkerim b. Ebi Bekir Nihâyetü'l-İkdâm fî ilmi'l- kelâm, Akîde blm. Şamile s.148; Yümni Sezen, *Tarihi Maddeciliğin Tahlil ve Tenkidi*, (İstanbul: Veli yay., 1984) s.342.

hayatın gayesini bildirecek bir rehber göndermemesi düşünülemez.¹⁸ Bundan dolayı peygamber ister akli teyit etsin, isterse yol göstereyin; her iki durumda da Allah'ın insanlara peygamber göndermesi O'nun bir lûtfudur."¹⁹ Şu ayetler bunu teyit eder:

الرَّحْمَنُ (1) عَلَّمَ الْقُرْآنَ

“Rahman olan Allah Kur'an'ı öğretti.”²⁰

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ

“And olsun ki, Allah insanlara büyük bir lûtufta bulunmuştur. Çünkü içlerinden ve kendilerinden, bir peygamber göndermiştir”²¹ Mâturidî bu lûtf ve ihsanın üç hedefe yönelik olduğunu bildirir: a- Her maden kendi cinsi ile kaynaştığı gibi insanların kalbi de insanlar ile ünsiyet eder. b-Din İnsanları birleştirip aralarındaki ihtilâfları gidermek içindir. c- Peygamberler, insan cinsinden olmasaydı, insanlara peygamberlik işaretlerinden emin ve sadık olmak gibi delilleri gösteremezlerdi. Çünkü insanlar, melek ve cinleri göremezler.²²

Allah'a iman eden kişinin O'nun peygamberler gönderebileceğine inanması gerekir. Asıl olan gönderendir. Elçinin görevi ise kendisini gönderenin emir ve nehiyelerini tebliğdir. Emir ve yasakların akılla bilinebileceğini ve peygambere gerek olmadığını söylemek Allah'ı inkâr etmek demektir. Çünkü kulları için neyin iyi ve neyin kötü olduklarını en iyi bilen şüphesiz Allah'tır.²³

Taftazânî de peygamberliğin imkânı ve gerekliliğini va'd ve va'id kavramları bağlamında incelemiştir. O'na göre, "Allah Cennet ve Cehennem yarattı. Birinde ödül, diğesinde ceza hazırladı. Cenneti kazanmak ve Cehennemden kurtulmanın gerekleri olan helal ve haram; iyi ve kötü, kısacası Allah'ın emrettiği ve sakındırdığı şeyler, aklın tek başına anlaması mümkün olmayan işlerdir."²⁴ Taftazânî,

¹⁸ Afzalu'r-Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, (Birinci Basım, İstanbul: İnkılâp yay.,1996) c.6, s.14-15.

¹⁹ Ahmet Akbulut, *Nübüvvet*, Ankara, 1992, ty., s.13.

²⁰ Rahman, 55/1-2.

²¹ Al-i İmran, 3/164.

²² Maturidi, Abu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Te'vilâtu ehl-i'ssunne*, thk.: F.Y. Hanemi, Resalah Puplichers, Lübnan, 2004, I, 327.

²³ Kemal Işık, *Maturidi'nin Kelâm Sisteminde İman, Allah ve Peygamberlik Anlayışı*, Ankara, Fütüvvet y. 1980, s.103.

²⁴ Taftazânî, Sa'duddin Mesud b. Ömer, *Şerhu'l-Akaid*, çvr.: S. Uludağ, (İkinci Basım,

Nesefî akaidindeki “rasullerin gönderilmesinde hikmet vardır” sözünü şöyle açıklar: "Bu sözde, rasul göndermenin, Sümeniyye ve Berahimenin zannettikleri gibi nübüvvetin imkânsız olmadığına; bazı kelâmcıların zannettikleri gibi ‘iki tarafın varlık ve yokluğunun eşitliği’ anlamındaki ‘mümkün’ de olmadığına, Mu’tezile’nin zannettikleri gibi, ‘Allah’ın üzerine vaciplik’ anlamı olmadığına işaret vardır.”²⁵

B. Kur'an'da Hz. Peygamberin Risaletinin Delilleri

Bir konuyu dini açıdan kanıtlamak, onu, mevcudiyeti kesin ve manası açık bir nassa dayandırmakla mümkündür. Buna göre Hz. Muhammed’in (a.s.m) Allah’ın elçisi (rasul) olduğu Kur’an’da açıkça belirtilmiş; insanların buna iman etmeleri emredilmiştir. Hadislerde de O’nun risaleti kesin bir dille ifade edilerek, Onun peygamberliğine inanmadıkça bir insanın mü’min sayılamayacağı belirtilmiştir.²⁶ Hz. Peygamberin risaletinin Kur’andaki delilleri değişik açılardan incelenebilir. Biz Kur’an’daki bu ayetler arasından özellikle, Hz. Muhammedi’nin risaletini anlatırken, akılları tasdike sevk etmek ve ikna etmek üzere değişik deliller getiren ayetleri incelemeye çalıştık. Öncelikle, O’nun zatındaki harika özellikler ile nübüvvetini ispat eden ayetlere bakalım.

1. Hz. Muhammed'in (a.s.m) Zatî Özellikleri Açısından Nübüvvet

a. Beşer’den bir Rasul

Varlık sahibi olmaları itibariyle insan ve Allah aynı kavram ile anlatılsa bile, apaçık (bedîhî) bir gerçektir ki, insan ile Allah farklı varlık boyutuna sahiptirler. İnsan sınırlı, yaratılmış, eksiklik ve kusurlar ile dolu, mümkün bir varlık iken; Allah nihayetsiz kemâl sıfatlarına sahip, hiçbir kayıtla sınırlı olmayan, Vâcibu’l-Vücut bir varlıktır. “Farklı iki varlık boyutu arasındaki iletişim, semavi dinlerde Peygamber ile sağlanır.”²⁷ Allah ile kullar arasındaki iletişim,

İstanbul, Dergâh yay., 1982, s.294.

²⁵ Taftazânî, Sa’düddin Mesud b. Ömer, *Şerhu’l- akâid*, çevr.: Süleyman Uludağ (İstanbul, Dergâh yay., 1982. s.293.

²⁶ Bekir Topaloğlu ve d., *İslâmda İnanç Esasları*, (İstanbul, Çamlıca y., 2009) s.177.

²⁷ Kadı Abdulcebbar, Ahmed el- Hemedani, *Tesbitu Delailu’n-Nübüvve*, Thk.:

tebliği yerine getirecek nitelikte olması aklî bir gerekliliktir. Sünnetullah da bu istikamette cereyan etmiş, peygamberler insanlardan seçilmişlerdir. Ne var ki, müşrikler Hz. Muhammed'i inkâr etmek için aynı durumun aksini savunmuş, Allah'tan mesaj getirecek elçinin kendileri gibi bir insan olmasını alay konusu etmişlerdi. Kur'an müşriklerin akıl ve his bakımından tutarlı olmayan bu itirazlarını nakleder:

وَقَالُوا مَالٌ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أَنْزَلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ
فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا
(7) أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكْوَنُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا
رَجُلًا مَسْحُورًا

“Dediler ki, ‘bu nasıl peygamber! Yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilmeli ve kendisiyle birlikte o melek de uyarıcılık görevi yapmalı değilmiydi? Veya ona bir hazine verilmeliydi, ya da bizzat kendisinin yeyip içtiği bir bahçesi olmalıydı.’”²⁸ Oysa, Alah'ın emir ve yasaklarını bildirecek elçinin insanlardan biri, onlar gibi beşeri özellikleri taşıyan kimse olması gerekirdi. İnsan kendisi ile ünsiyet ettiği, sohbetine ısındığı; iyi ve kötü durumda hemhal olabildiği birinden etkilenir. Bu sebeple Kur'an, elçinin insan olmasına çok sayıda ayetle dikkat çeker. Bu ayetlerden bir kısmı şu mealdedir:

“And olsun, senden önce de peygamberler önderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber mu'cize getiremez. Her ecelin (vadenin) bir yazısı vardır.”²⁹

“And olsun onlara içlerinden bir peygamber geldi ve onu yalanladılar. Böylece zulmederlerken azap onları yakalayiverdi.”³⁰

“Senden önce de ancak, kendilerine vahyettiğimiz bir takım erkekleri peygamber olarak gönderdik. Eğer bilmiyorsanız, ilim sahiplerine sorun.”³¹

“Biz onları yemek yemez bir beden yapısında yaratmadık. Onlar ölümsüz de değillerdi.” ‘Onlar (inkar edenler, mü'minlere) şöyle dediler: ‘Siz de ancak bizim gibi insansınız. Rahman hiçbir şey

Abdülkerim Osman, Daru'l-Arabiyye, Lübnan, t.y.) I, Mukaddime.

²⁸ Furkan, 25/7-8

²⁹ Ra'd, 16 / 38

³⁰ Nahl, 19 / 113

³¹ Nahl,16 / 43

indirmemiştir. Siz sadece yalan söylüyorsunuz.”³²

Bu ayetler ap açık, peygamberleri yemesi-içmesi, evlenmesi ve insanlarla muâşeretini olan bir insan halinde nitelenmektedir.

Bu gerçeğe rağmen müşriklerin istihzaları, “Allah’ı görme isteğine” kadar ulaşmıştı.

لَوْ أَنزَلْنَا عَلَى الْمَلَائِكَةِ أَوْ نَرَى رَبَّنَا

“Bize ya melekler indirilmeli, ya da Rabbimizi görmeliyiz” derler.³³ Peygamberlerin olağanüstü nitelikte, melek gibi bir varlık olması gerektiği düşüncesi ilkin, Brahmanlarca dile getirilmişti. Onlar, “Meleklerin insan şeklinde gönderilmiş peygamber olduklarına”³⁴ inanıyorlardı. Kur’an bu düşüncüyü reddetmiştir. Yüce Allah, meallerini verdiğimiz ayetlerde, geçmişteki peygamberlerin insan olma niteliklerini değişik açılardan anlattığı gibi, Hz. Muhammed’in de beşer vasfına vurgu yapmıştır:

“De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh’ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor.”³⁵

“Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geldi geçti.”³⁶ Konuyla ilgili Kur’anda başka ayetler de vardır.³⁷

Nübüvvet, Allah ile insanlar arasında irtibat kuran, insanları hem kendileri hem de evren hakkında bilgilendiren, onlara ebedi hayat için hazırlanma yolunu öğreten ilahi bir müessesese³⁸ olması sebebiyle nebinin insan türünden olması aklî bir gerekliliktir. Aksi halde,

³² Enbiya, 17 / 7-8

³³ Furkan, 25/20

³⁴ Günay Tümer, “Brahmanizm” md., DİA, (TDV., yay., İstanbul, 1992) VI, 332; Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü’l-ı tefâsir*, (Furkan, 25/8) Daru’lkalem yay., Beyrut ty., II, 355

³⁵ Kehf, 18/110.

³⁶ Al-i İmrân, 3/144

³⁷ Kehf,18/110; Zümer, 39/30; Fussilet, 41/6.

³⁸ Yusuf Şevki Yavuz, *İslâm Ansiklopedisi*, “Nübüvvet” md. (Türkiye Diyanet Vakfı yay., İstanbul, 2007) XXXIII, 285.

rehberlik, örneklik ve tebliğ vazifesi yerine getirilmemiş olurdu. Bu tebliği özlü şekilde ifade eden ayetlerden birisi şudur: **قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ** “De ki ben ancak (ahiret yurduyla ilgili) tehlikeyi haber veren bir peygamberim. Allah’tan başka bir ilâh yoktur. O tekdir, (inkâr edenleri) kahredici bir güce sahiptir.”³⁹ Çok sayıda Kur’an ayetinde görüleceği gibi, Peygamberin verdiği haber, iyi iş yapanları Ahiret mutluluğu ile müjdelemek, kötü iş yapanları ise, Allah’ın vereceği ceza ile korkutmaktır.⁴⁰

b. Hz. Muhammed’in Ümmîliği

Kur’an’ın Mekke’de Hz. Muhammed’e geldiği mütevâtiren sabittir. O’nun, inkârcılara, kendi nübüvvetine inanmamaları halinde, bu kitabın bir benzerini getirme konusunda meydan okuduğu da bilinen bir gerçektir.⁴¹ Bu meydan okuma ümmî bir zat tarafından yapılmıştır.

Hz. Muhammed ümmî idi. Lügatlar, “ümmî” kelimesini, “annesinden doğduğu huy, tabiat üzere kalmış ve okuma yazma öğrenmemiş kimse” olarak tarif ederler. Bu kelime, “bağlı bulunduğu toplumun arasında yetişmiş, şahsiyeti doğuştan getirdiği melekelerle ve çevresinden öğrendiği şeylerle şekillenmiş, toplumundan kopuk bir hayat yaşamamış kimse”yi de ifade eder. İstılâhî anlamda ise, ümmîlik, Hz. Peygamberin, okuyup yazanlardan daha bilgili oluşu, Allah tarafından ilâhî bilgilerle donatılmış olması sebebiyle fitratının yüceliğine işaret eder. Bir peygamber hakkında “ümmî”lik, onun Allah’tan gönderildiğini ispat eden üstün bir özelliktir; bir mucizedir.⁴² Müşrikler Hz. Muhammedi ve O’na indirilen Kur’an’ı peygamberin kendi uydurması olduğu gerekçesi ile inkâr ettiler. Oysa o, Kur’an’ı uyduracak bir ilim ve tahsile sahip değildi. Kâfirler, Hz. Peygamber (a.s.m.)’i doğumundan o âna kadar, görüp tanımışlardı. Toplum tarafından, onun hiçbir kitap okumadığı, herhangi bir hocanın talebesi olmadığı biliniyordu. Ümmî bir kişiden

³⁹ Sâd, 38/65

⁴⁰ Bkz.: Hûd, 11/2; Mâide, 5/49, 99; A’râf, 7/158; Rad, 13/7; Nahl, 16/64,89; İsrâ’, 17/54.

⁴¹ Bâkılânî, Kadı Ebû Bekir Muhammed b.Tayyib, *Kitâbu’t-temhidi’l-evail ve telhisi’d-delaail*, thk. İmâdu’d-Din Ahmed Haydar, (Beirut, h.1414-m.1993) s.156-159.

⁴² Mehmet Soysaldı-Songül Şimşek, *Kur’an’da Ümmî Kavramının Semantik Analizi ve Bu Bağlamda Hz. Peygamberin Ümmîliği Meselesi*, pdf.

bu kitabın ortaya çıkmasına aklen imkân yoktu. Çünkü Kur'an'ın özellikleri, onun okuma bilmeyen bir kişinin "uydurması olamayacağını" ispat ediyor. Elmalî'nin ifadesi ile, bu kitap, "her türlü hikmeti içeriyor; dini prensiplerin hikmetleri, yüce ahlâkın esasları, cemiyet hayatının sırları, insanlığın menfaatine olan şeyler, ilk ve ikinci yaratılışın keyfiyeti, evrende geçerli olan ilahi kanun ve âdetullah, bunların uygulama şekilleri, hem söz, de hem de eylemle öğretiliyor."⁴³ Kur'an onun ümmi olduğunu değişik ayetlerde bildirmiştir. Örnek olarak bir tanesi şöyledir:

قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (16)

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ

"De ki, eğer Allah dileseydi, Kur'an'ı size okumazdım. Ve onu size hiç bildirmezdim. Ben ondan önce aranızda bir ömür boyu kalmıştım. (Böyle bir şey yapmamıştım) hiç düşünmüyor musunuz? Kim, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim olabilir?"⁴⁴

Fahreddin Razi bu ayeti şöyle yorumlamıştır: "Böylesi büyük ve kıymetli bir kitabın, öğrenim görmemiş, talebe olmamış, hiçbir kitap okumamış ve ilmî tartışmalarda bulunmamış bir kimsenin eliyle gelmesi, bunun ancak bir vahiy ve inzal yoluyla (onun peygamber olduğu kabul edilerek) olacağını zarurî olarak gösterir. Zarurî olarak bilinen şeyleri kabul etmemek ise, aklın sağlığına zarar verir. İşte bundan dolayı, o, 'Siz hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız!?' diye sormaktadır."⁴⁵

c. Hz. Peygamberin Ahlâkı

Kur'an'da Hz. Muhammedin nübüvvetini ispatta kullanılan bir dedil de O'nun ahlâkıdır.

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ "Şüphesiz, sen yüce bir ahlâk üzerindesin"⁴⁶

⁴³ Elmalî'li Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul, Eser neşriyat, 1971) I, 539.

⁴⁴ Yunus, 10/16 Hz. Muhammed'in ümmiliğine dair ayetler için bkz.: Kasas, 28/45-46; Ankebût, 29/48; Şûrâ, 42/52.

⁴⁵ Fahreddin er-Razi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. El-Hasan, *Tefsiru'l-kebir*, (Üçüncü Basım, Lübnan, Tüراسu'l Arabi, yay.,1999) X, 602.

⁴⁶ Kalem, 68/4.

âyeti bize onun ahlâkının yüceliğini anlatır. Hz. Peygamberin risaletini ispat etmede etkili olan ve nübüvvetle ilgili ahlâkî özelliklerin bir kısmı şöyle ifade edilebilir:

O devamlı tayakkuz ve tefekkür halinde idi. İhtiyaç olmadıkça konuşmaz, uzun müddet sükût ederdi. Veciz ve anlaşılır konuşur, sözlerinde ne fazlalık ne de noksanlık olurdu. Yumuşak huylu idi. Kaba ve aşağılayıcı değildi. Azıcık da olsa nimete saygı gösterirdi. Hiçbir şeyi kötülemezdi. Hakka aykırı bir iş yapıldığında öfkelenirdi. Kendisi için öfkelenmez ve intikam almazdı. Konuştuğu zaman konuşmasına uygun şekilde elini hareket ettirirdi. Birisine öfkelendiğinde ondan uzak durur; sevindiğinde kendini tutar, vakarını bozmazdı. Çoğunlukla gülmesi tebessüm şeklinde idi.⁴⁷

Ahlâktaki bu yüce sıfatlar sadece ilim erbabınca değil, kelâmcılar tarafından da nübüvvetin delili sayılmıştır. Mâtürîdî, “yalan söylediğinin asla görülmemesi, yanıldığının bilinmemesi, düşmandan kaçışının vaki olmaması, hiçbir zaman (birisine) yaranma politikası gütmemiş olması, tartışmaya girmemiş, kötü konuştuğu duyulmamış ve kendi adına intikam almaya kalkışmamış” olmasını nübüvvetinin delilleri olarak sayar.⁴⁸ Gerçek şu ki, “Efendimizin (a.s.m.) ahlâkının hârikulâdeliğini gözler önüne seren bir konu; O’nun (a.s.m.) her bir güzel sıfatta zirvede olmasıdır. Aslında, çeşitli huyların en yüksek ahlâk derecesinde bir şahısta toplanması zordur. Meselâ, son derece yumuşak huyluluk ile son derece yiğitlik ve kahramanlık; tam bir alçakgönüllülük ile son derece heybet ve vakar; kılı kırk yaran bir adâlet ile son derece merhametlilik; tam bir tutumluluk ile, tam bir cömertlik; engin bir sevgi ve şefkat ile yerinde gösterilen hiddet ve kızgınlık...Birbirine zıt gibi görünen bu güzel huyların, bir arada hem de zirve noktada bir şahısta toplanması; bir huyun, bir başkasına engel olmaması, hârikulâdedir. Bu ise, ancak Allah’ın seçtiği kişilerde olabilir.

Hz. Peygamberin ahlâki güzellikleri efsanevi bir rivayetten ibaret değildir. "Ona iman edip, tebliğine uymak için sahip olduğu her şeyi; hatta canlarını vermiş binlerce zeki insan, onun bütün gidişatını yakından izlemişlerdir. Onda gördükleri mükemmel ahlâk,

⁴⁷ Kadı İyaz, Ebü'l-Fazl b. Musa el-Yahsebî, (ö.1149/543) *eş-Şifa bi ta'rif-i hukuki'l-Mustafa*, trc. Suat Cebeci, (Ankara, Rehber yay., tsz.) s.63, 120.

⁴⁸ Maturidi, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Kitabu't-Tevhid*, trc.: Bekir Topaloğlu, (Ankara, İSAM yay., 2002), s.239.

dürüstlük, akıl ve hikmete hayran kalmışlardır. Bu hayatın hiçbir noktasında yalan, ahlâksızlık ve insan şerefine ters düşen bir durum yoktur. Bu temiz hayat seyri, Hz. Muhammed'in (a.s.m) gençliği ve peygamberlikten önceki hayatını da kapsar. Mesela, çevresi şirke daldığı zamanlarda, o, çocukluk ve gençlik devrelerinde de asla putperestlik gibi batıl şeylere bulaşmamıştır. Hayatının bir merhalesinde, ortaya atılan nübüvvet iddiası, kuru bir iddia olarak kalmamış, ardında köklü ve asil bir yaşantı desteğini bulmuştur.⁴⁹

Bu gerçekler sebebiyledir ki, Kur'an, bize onu ahlakı ile sunuyor.

يس {1} وَالْقُرْآنَ الْحَكِيمَ {2} إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ {3} عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Yâsîn, hikmet dolu Kur'an hakkı için, sen şüphesiz gönderilenlerden (Rasullerden)sin, dosdoğru yol üzerindesin."⁵⁰

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ
وَأِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ
Nûn. Kaleme ve yazdıklarına andolsun ki, sen Rabbinin nimeti ile bir mecnun değilsin ve hiç şüphesiz senin için bitip tükenmeyen bir ecir vardır. Ve hiç şüphesiz sen yüce bir ahlâk üzeresin."⁵¹

Fahreddin Razi, bu ayeti Hz. Peygamberin, "ilâhî ve hak bilgilere istidâtlı, batıl inançları kabullenmeye ise istidatsız olma hali" diye ifade eder. Ona göre, Hz. Peygamber, önceki peygamberlerin bütün üstün niteliklerini taşımaktadır. Şu ayet bunun delilidir:

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدَهُ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَى
لِلْعَالَمِينَ

"İşte bunlar Allah'ın doğru yola erıştirdikleridir, onların yoluna uy, 'Sizden buna karşı bir ücret istemem, bu sadece herkes için bir hatırlatmadır' de,"⁵² ayetine göre, O, diğer peygamberlere uymuştur. Hz. Muhammed'in önceki bütün peygamberlere uyması bir kemal sıfatıdır. Bu hususta onda bir zorlanma (tekellüf) ve "yapmacık"

⁴⁹ Suat Yıldırım, *Kur'an Sempozyumu*'88, (İstanbul, 1989) "Kur'an Beşer Sözü Olamaz" adlı tebliğ, s.120; Seyyid Ebu Ala el-Mevdudi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, çevr: Ahmet Asrar, darulkitap-v2, (Tarih blm.)

⁵⁰ Yâsîn, 36/1-4

⁵¹ Kalem, 68/1-4.

⁵² En'am, 6/90.

hareket hissedilmez. Çünkü, onun fitratı, mânevî zevklere tutkun; maddî hazlara karşı ise istikamet halinde idi.⁵³ O'nun Ahlâkı'nın büyüklüğü, Kur'an'ın canlı bir misali olmasındandı. Hz. Aişe validemiz, (r.a) onun ahlâkını soranlara, "Sen Kur'ân okumuyor musun? İşte Kur'ân, Hz. Peygamber (a.s.m)'in ahlâkı odur" demiştir.⁵⁴ Hz. Aişe (r.anha) sonra da Mü'minûn Sûresi'nin başından on ayet okumuştur.⁵⁵ Bu ayetlerde, mü'minlerin özelliklerinden, "namazı huşu ile ve vaktinde kılmak, boş şeylerden uzak durmak, iffet ve namusları korumak, emânete riayet etmek," gibi hususlar sıralanır.⁵⁶

Rasülüllah (a.s.m) Allah'ın emirlerine o kadar dikkatli idi ki, bu durum, "Beni, Hûd sûresi ihtiyarlattı" hadisinde görüldüğü gibi bu duyarlılık onun, "yaşlanmasının" sebebi olarak gösterilmiştir. Hud suresindeki ilgili ayetlerde,

فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"O halde sen, beraberindeki tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Ve aşırı gitmeyin. Çünkü O, her ne yaparsanız onu hakkıyla görendir."⁵⁷ buyrulmaktadır. Aşırılık adaletin ihlalidir. Hz. Peygamber her tür aşırılıktan beri, erdemlerin en yücesi olan adalet ve ihsan sahibi idi. Her şeyi yerli yerine koymak, en uygun olanı yapmak anlamına gelen adalet ve ihsanı, ailede, çevrede, toplumda en mükemmel şekilde tatbik ederdi. Bu hali ile, "gayesine uygun yaşamak için" büyük bir gerilim içindeydi. İnsan ilişkilerinde adalet ve nezaketin zirvesindeydi. Enes (r.a)'ın şu tespiti buna bir örnek olabilir:

"Hz. Peygamber (a.s.m)'e, on yıl hizmet ettim. O bana, yaptığım hiçbir şey hususunda "niçin yaptın?"; yapmadığım hiç birşey hususunda da, "keşke şöyle yapsaydın" demedi. Hz. Aişe (r.anha) da şöyle der: "Hz. Peygamber (a.s.m.) Ashabından ve ehl-i beytinden

⁵³ Razi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. El-Hasan Fahreddin, (Üçüncü Basım, Lübnan, Türasu'l Arabi, yay.,1999) *Tefsiru'l-kebir*, X, 601.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed, *Müsned-ü Ahmed*, c.53 s.447 H.no.:1107 Şamile, Kütübü'l-Mütun; Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Şuabu'l-İman* II/154, Şamile, Kütübü'l-Mütün Thk.: M.Said, Besyuni Zağlul, (Daru'l kütübü'l-İlmiyye, 1.bs Beyrut, 1410 h.).

⁵⁵ Fahreddin er-Razi, *Tefsiru'l-kebir*, X, 601-2.

⁵⁶ Mu'minun, 23 /1-9.

⁵⁷ Hûd, 11/112.

kendine seslenen herkese, 'Lebbeyk (buyurun)' derdi.⁵⁸

Hz. Peygamberin sahip olduğu yücelik, aldığı bir eğitimin sonucu değildir. Onun sahip olduğu ahlaki güzellikler Allah'ın lûtfudur.

وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

"(Allah) sana, kitabı ve hikmeti indirdi ve bilmediklerini öğretti. Allah'ın sana olan lûtfu büyüktür."⁵⁹ O, bu lûtufla hiçbir şirke bulaşmamış, temiz bir geçmişe sahiptir.⁶⁰

Hz. Muhammed (a.s.m), ergenlik yaşında, toplumun en güzel ahlaklısı, en geçimli olanı, en iyi komşuluk yapanı, en doğru sözlüsü, en güvenileni; kötü huylardan en uzak duran kimsesi idi. Mekke'de ona "el- Emîn" deniyordu. O, sadece bu sıfatla çağrılıyordu. Kâbe'nin tamiri sırasında Haceru'l-esved'in yerine konulma işinde ihtilâf çıkmıştı. İhtilâfın çözümü için, şöyle bir formül bulundu: "Ertesi gün Kâbe'de ilkin kim görülürse, taşı yerine o koysun." O gün gelen ilk kişi de, Muhammed'ül- Emîn olmuştur.⁶¹ Ve taş onun eli ile yerleştirilmek suretiyle ihtilâf giderilmiştir.

d. Hak Üzere Olduğunun İlânı

Hz. Muhammed'in risaletiyle ilgili Kur'an'ın kullandığı delillerden biri, Hz. Peygamberin "hak üzere" olduğunun ifade edilmesidir. Hak, lügatta, "mutabakat, uygunluk," ıstilahta ise, "Kur'an', tevhid, İslâm, doğru, gerçek, vacip olan ve azap" anlamlarında kullanılmıştır.⁶² Yüce Allah. Hz. Peygamberi, "Hak" ile gönderdiğini bildirir:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ

"Doğrusu biz seni Hak ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik,"⁶³ ayetinde olduğu gibi. Buradaki "hak" kelimesi, "Kur'an,

⁵⁸ Razi, *Tefsiru'l-kebir*, X, 602.

⁵⁹ Nisa,3/113

⁶⁰ Kâfirûn, 109/1-6.

⁶¹ Kasım Şulul, *Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı*, (1. Baskı, İstanbul, Siyer yay.) s.100-101.

⁶² Isfahani, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredâtü fi garîbi'l-Kur'an*, thk.: M. Seyyid Keydani, (Beyrut, Daru'l Ma'rife, tsz.) s.125; Mukatil b. Süleyman, "el-Hakk", md., *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, "Kur'an" bölümü, Daru'lkitap.comV2.

⁶³ Bakara, 2/119.

kesin deliller ve tevhid” olarak tefsir edilmiştir.⁶⁴ Aynı özellik şu ayette de anlatılmıştır: “O Allah’tır ki, Rasulünü, hidayet ve hak dini ile, bütün dinlerin üzerine geçirmek için gönderdi.”⁶⁵ Çünkü Kur’an, insanlığa hidayeti, hakkı ve doğruyu getirmiştir. Peygamberin üzerinde bulunduğu “Hak”, “Hikmetin gerektirdiği şekilde var edilmiş olan” şeylerin tamamıdır.⁶⁶ Çünkü Allah’ın fiillerinden olan Rasul göndermek de hak ve hikmettir.

مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“Allah bunları, ancak bir gerçeğe (ve hikmete) binaen yaratmıştır. O, bilen bir kavme âyetlerini açıklamaktadır.”⁶⁷

Hz. Muhammed’in tebliğinin özünü meydana getiren “hak”a karşı çıkmak ve direnmek Kur’an’da ebedi hüsrân sebebi gösterilmiştir: “Kendisi için hidâyet/doğru yol belli olduktan sonra, kim Peygamber’e karşı çıkar ve mü’minlerin yolundan başka bir yola giderse, onu o yolda bırakınız ve cehenneme sokarız; o, ne kötü bir yerdir!”⁶⁸

Allah’ın bildirdiği bu hüsrân dünyada da görülmüştür. Bunun bir örneği, Kamer suresinde anlatılır. Müşrikler, Yahudiler ve Hristiyanlar düşmanlıkta ittifak ettikleri bir dönemde Muhammed (a.s.m)’in çevresindeki zayıf, güçsüz insanlara bakıp, “Muhammed bizi bu fakir ve köle insanlarla mı yeneceğini sanıyor. Oysa güç, kuvvet, şeref ve haysiyet bizde!” diyorlardı. Surede, Nuh, Ad ve Lût kavimlerinin, yaşanmış bir gerçek olarak nasıl helâk edildikleri anlatılmış ve şöyle denmiştir:

أَكْفَارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أَوْلِيكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ (43) أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرُونَ (44)

سَيَهْرَمُ الْجَمْعُ وَيَوْلُونَ الدُّبُرَ (45) بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ

“Şimdi söyleyin (ey Mekkeliler!) Sizin kâfirleriniz onlardan daha mı güçlüdür! Yoksa ilahî kitaplarda sizin ebedî olan âhirette kurtulacağınıza dair berat senedi mi var?

⁶⁴ Maturidi, Te’vilat, I/87.

⁶⁵ Tevbe,9/33.

⁶⁶ Rağıb el-İsfahânî, el-Hüseyin Muhammed b. Müfaddal, *Müfredatu elfazi’l Kur’an*, trc.: Yusuf Türker, II. Basım, İstanbul, Pınar y.2010 s.417.

⁶⁷ Yunus, 10/5.

⁶⁸ Nisâ, 4/115

“Ne o, ‘Biz tam dayanışma halinde olan, muzaffer bir topluluğuz’ mu diyorlar?

“İyi bilsinler: Onların toplu kuvvetleri bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.”⁶⁹ Bu âyetler, mu’cizevî bir şekilde, Bedir’de müşriklerin maruz kalacakları hezimetini haber veriyor.⁷⁰ Şu ihbarın gerçekleşmiş olması, Hz. Peygamberin Hak üzere oluşu ve Risaletine bir delildir.

Yüce Allah “Hak” ile gönderdiği elçisinin, insanlar için, “sadece bir uyarıcı” olduğunu ve “her milletin de bir rehberi bulunduğunu” bildirir:

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ Müfessirler bu ayeti üç şekilde açıklamaktadır: Sen sadece bir uyarıcısın; her toplumun senin gibi bir yol göstericisi yani peygamberi vardır. b) Sen sadece bir uyarıcı, aynı zamanda bütün insanlar için bir yol göstericisin. c) Sen sadece sana emanet edilen mesajı tebliğ etmekle görevli bir uyarıcısın, insanların gönlünü imana ısındıran asıl hidayet edici ise yalnızca Allah'tır.⁷¹

Cuma suresinde bu (Hakkın) gerçeğin nitelikleri anlatılır. Buna göre hak ve gerçek üzere bulunan Hz. Muhammed’in tebliği, sadece içinden çıktığı “ümme topluma” değil, sonrakilere de şamildir. Çünkü Kur’an, evrenseldir.⁷² Yasin Suresinin ilk ayetlerinde de bu vurgu görülür. “Hakîm olan Kur’an’a” yemin edildikten sonra, “Gerçekten sen gönderilen elçilerdensin. Ve Dosdoğru bir yol üzerindesin”⁷³ buyrulur. Yüce Allah bu ayette Kur’an’a yemin etmekle ile, Hz. Muhammedin risaletini bir arada zikretmiştir. Ayette geçen hikmetin hem Allah’a (c.c) hem de insana bakan ayrı anlamları vardır. “Hüküm” kökünden gelen hikmet, genel olarak, ilim ve akıl ile ulaşılan gerçek bilgi anlamına gelir. Allah’ın hikmeti, eşyayı bilip tam yerinde ve amaca göre yaratması; insanın hikmeti ise, varlıkları bilmek, iyi ve güzel şeyler yapmaktır.⁷⁴ Yasin suresinde Kur’an’a yemin edilerek, Kur’an "Hakim" sıfatıyla birlikte anılmıştır. Ve şu

⁶⁹ Kamer, 54/43, 44, 45.

⁷⁰ Taberi, Muhammed b. Cerir b. Yezid, *Camiu'l-Beyan An Te'vili'l-Kur'an*, thk.: A. Muhammed Şakir, (M. Risale yay., y.y.:2000) 22/602.

⁷¹ Hayrettin Karaman vd., *Kur'an Yolu*, (Türkiye Diyanet Vakfı yay.,) Ra'd, 13/7

⁷² Cuma, 62/1-3

⁷³ Yasin, 36/3-4

⁷⁴ Süleyman Ateş, *Kur'an Ansiklopedisi*, “Hikmet” md. (Darulkitap.com.v2, Kuba Yayınları): 23/232-234.

mesaj verilmiştir:

"Kur'an senin peygamberliğine bir delildir ve hikmet doludur. Böylesine hikmetli sözleri ancak bir peygamber tebliğ edebilir. Çünkü bu sözler bir insanın yeteneklerinin çok üstündedir. Hz. Muhammed'i (s.a) tanıyan herkes bu sözlerin ona ait olmadığını veya başka bir kimseden öğrenmediğini çok iyi bilir.⁷⁵

e. Mukaddes Kitaplara Yapılan Atıflar

Kur'an, Hz. Peygamberin risaletine önceki kitapları şahit göstermektedir. Bu ayetlerden birinde Peygamberimizin risaletle ilgili özellikleri şöyle anlatılmıştır:

لَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ
وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ
وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o Rasule, o ümmî Nebî'ye uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten men eder, onlara tayyibâtı (temiz ve güzel şeyleri) helâl, habâisi (pis ve zararlı şeyleri) haram kılar. Ve üzerlerindeki ağırlıkları, sırtlarındaki zincirleri atar. O Peygamber'e iman edip ona saygı gösteren, yardım eden ve onunla birlikte gönderilen Nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte, kurtuluşa erenler onlardır."⁷⁶

Fahreddin Razi, İncil ve Tevrat'ta Hz. Muhammed'e (a.s.m) nispet edilen bu risalet özelliklerini şöyle açıklar:

1-Hz. Muhammed'in, ümmiliği, Rasul ve Nebi olduğu İncil ve Tevrat'ta yazılmıştır.

2-Araplar da ümmi idi. Fakat onlar, bir şiiri okuyup naklederken, eksiltme ya da ilaveler yapardı. Fakat, Hz. Muhammed (a.s.m)

⁷⁵ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, Yasin, 1-4 tefsiri html. dosyası, Darulkitap.com.v2

⁷⁶ A'raf, 7/157, ayette, sözü edilen, İsrailoğullarının mükellef tutulup, ümmet-i Muhammedden kaldırılan ağır teklifleri Zemahşeri şöyle özetler: Tevbelerin kabul edilmesinin kendilerini öldürmeye bağlanmış olması, hata ile adam öldürene kısas uygulaması, günah işleyen âzâların kesilmesi, pislik değen elbisenin kesilip atılması, ganimetlerin yakılması. Zamahşeri, Ebu'l Kasım Mahmud b. Ömer, (h.467-538) *el-Keşşafu an hakaiki'ttenzil ve uyuni'l akavil fi vücuhî'te'vil*, Thk.: Abdurrezzak el- Mehdi, Turasu'l-Arabi, Beyrut-Lübnan, III,156, 2001.

vahyedilen ayetleri kaç defa tekrar etse, ayetlere, ne eksiltme yapar ne de ilave ederdi! Bu, Allah'ın unutturmaması ile mümkün olmuştur. A'lâ suresindeki, **سَنُقَرِّنُكَ فَلَا تَنْسَى (6) إِنْ مَا شَاءَ اللَّهُ** "Bundan böyle sana Kur'ân okutacağız da sen unutmayacaksın. Ancak Allah'ın dilediği müstesna."⁷⁷ ayetleri bunu ifade eder.

3-Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed'in ismi yazılıdır. Eğer yazılı olmasaydı, böyle bir şeyi söylemek, yahudi ve hristiyanları, O'nun sözünü kabul etmekten uzaklaştıran en önemli sebeplerden biri olurdu. Zira yalan ve iftirada ısrar etmek, nefret uyandıran şeylerdendir. Akıllı bir kimse, kendi kıymetinin düşmesine sebebiyet verecek ve insanları sözünü kabulden uzaklaştıracak olan bir şeyi yapmaz. Cenâb-ı Allah böyle buyurduğuna göre, bu söz, Hz. Muhammed (s.a.s)'in sıfatlarının Tevrat ve İncil'de zikredilmiş olduğuna işaret eder. Bu da, Hz. Peygamber'in (a.s.m) nübüvvetinin doğruluğunu gösteren delillerdendir.

4-"İyiliği emreder" sözü Tevrat ve İncil'de onun sıfatı olarak geçer. Zeccac'a göre, bunun anlamı şudur: "Onun, kendilerine iyiyi emrettiğini, yanlarındaki kitapta yazılı olarak buluyorlar." Ben derim ki: İyiliği emretmenin bütün çeşitleri, Hz. Peygamber'in, "*Allah'ın emrine saygı göstermek, mahlûkatna da şefkat etmek*" hadisinde özetlenmiştir. Çünkü varlık, zatından dolayı ya vacib ya da mümkündür. Zatından dolayı vacip olan Allah'tır. Mahlukat mümkünü'l-vücuddur. İnsan için Allah'a tazim ve kulluktan, O'nun izzet kapısında inkıyâd ve huşu' izhar etmekten ve O'nun noksanlıklardan berî, zıdlardan ve ortaklardan münezzehtir. kemal sıfatlarıyla muttasıf olduğunu itiraf etmekten daha şerefli bir iyilik yoktur.

Mümkün olana gelince: Mahlukatın her zerresi, Allah'ın birliğine ve O'nun noksan sıfatlardan münezzehtir olduğuna kesin bir delil ve açık bir burhandır. Onlara da bu sebeple saygı ve ta'zîm nazarıyla bakmak gerekir. Mahlûk, canlılar cinsinden olursa, ona da, insanın gücünün yettiği en son noktaya kadar şefkat göstermek gerekir. Ana-babaya iyilik etmek, akrabayı ziyaret etmek ve iyiliği yazmak, bu şefkate dahildir.

5-"Kötülüğü yasaklar" sözü bir üsttekilerin tam zıtlarını ifade eder.

⁷⁷ A'lâ, 87 / 6-7.

6-“Tayyibatı helâl kılması”ndan gaye, insanın fıtratı ve yaratılışı itibariyle ona hoş gelen şeylerdir. Faydalı şeylerde, aksi bir hüküm bulunmadıkça aslolan helal olmaktadır.

7- “Habâisin haram kılınması” da onun özelliklerindedir. insan fıtratının hoşlanmadığı ve nefsin pis ve kötü bulduğu her şeyi alıp kullanmak, bir elem ve keder sebebidir.. Zararlı olan şeylerde asl olan ise, onların haram olmalarıdır.. Binâenaleyh bu ifâde, insan fıtratının hoşlanmadığı her şeyde aksini ifâde eden başka bir delil olmadıkça, "haramlık" olmasını gerektirir.”⁷⁸

“Allah peygamberlerden, "Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra *nezdinizdekini* tasdik eden bir elçi size geldiğinde ona mutlaka inanacak ve yardım edeceksiniz" diyerek söz almış, "Kabul ettiniz mi ve bu ahdimi üstlendiniz mi?" dediğinde "Kabul ettik" cevabını vermişler; bunun üzerine, "O halde şahit olun, ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim" buyurmuştu.”⁷⁹ Kur’anda geçmiş peygamber ve ümmetlerden misak alındığını anlatan değişik ayetler vardır. Bu ayetlerde ahid ve misak kelimeleri genelde birbirinin yerine kullanılmıştır.⁸⁰ Tefsirlerde, “Allah peygamberlerden söz almıştı,” ifadesi, “Peygamberlerin kendilerinden sonraki rasullere iman edecek ve onu destekleyecekleri”, hak dinlerin birlik ve bütünlüğü, iman ve ahlâkta aynı prensiplere dayanması, ve “Hz. Muhammed’in geleceğini müjdeleyecekleri” olarak açıklanmıştır.⁸¹ Razî, ise misakı, “Allah Teâlâ’nın emrine boyun eğmenin gerekli oluş delillerini, peygamberlerinin akıllarına yerleştirmesi” diye ifade eder.⁸²

Kur’an’ risaletle ilgili önceki kitapları referans gösterirken, Peygamber Efendimiz (a.s.m) ile Hz. İbrahim arasındaki irtibata da dikkat çekmiş, Hz. İbrahim’in Hz.Muhammed için dua ettiğini bildirmiştir.

⁷⁸ Fahreddin er-Razi, Tefsir-i Kebir (Mefatihü'l-Gayb) A'raf, 157. ayet tefsiri, daru'lkitapislamansiklopedisi-v2

⁷⁹ Al-i İmran, 3/81.

⁸⁰ S.Leyla Gürkan, İslam Ansiklopedisi, “Misak” md.,(TDV,yay., İstanbul, 2006) XXX /172.

⁸¹ Kur’an Yolu, (Heyet) Diyanet İşleri Başkanlığı yay. Ankara, 2006, II/618. Krş.: İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail b. Amr, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Thk.: Sami b. Muhammed Selame, (Daru't-Tayyibe, ...1999) Al-i İmran, 81 tefsiri, Şamile,

⁸² Kur’an Yolu, (Heyet) II/619 (Razi,VIII/119)'dan

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin.”⁸³ Peygamberimiz (a.s.m) bu ilişkiyi, “Ben İbrahim’in duası, Hz. İsa’nın müjdesiyim”⁸⁴ hadisi ile bildirmiştir. Peygamberimizi Musa (a.s.m) da müjdelemişti. Ancak Yahudi ve Hıristiyanların çoğu Tevrat’ı tasdik eden bu gerçekleri inkâr ettiler:

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ
عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

“Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler.”⁸⁵

Kur’an karanlıkta kalan bir dönemi aydınlatan, gizlenen gerçekleri ortaya çıkarandır. Ve bunu da, şu ayette ifade edildiği gibi, Hz. Muhammed (a.s.m)’in nübüvveti ile gerçekleştiriyor.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا كُنْتُمْ
تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ

"Ey ehl-i kitab! Rasûlümüz size Kitaptan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur, apaçık bir Kitab geldi."⁸⁶ Kur'an'ın nurdur; şirk ve şüphe bulutlarını O dağıtmıştır. Tevrat'ta var olup da gizlenen şeyler, "Hz. Muhammed'e iman etmek, recm âyeti, Cumartesi gününe hürmeti ihlal ettiği için maymuna çevrilenlerin kıssasıdır. Hz. Peygamber ehl-i kitabın hatalarını yüzüne vurmamış onları apaçık rezil etmekten çekinmiştir. Bu husus, "Çoğunu affeder"

⁸³ Bakara, 2/129.

⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed, *Müsned-i Ahmed*, 5/262; Taberani, Süleymân bin Ahmed b.Eyyub Ebu'l-Kasım, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, thk. Hamdi bi Abdulmecid es-Selefi, (Mektebetu Ulum ve'l Hikem, 2,bs. Musul, 1983) Şamile-K.Mütun, 8/175.

⁸⁵ Saff, 61/6 Ayrıca bkz.: 2/Bakara, 146; 3/Âl-i İmrân, 81-82.

⁸⁶ Mâide, 5/15

ifadesi ile bildirilmiştir.⁸⁷

Yapılan araştırmalarda, tahrifata uğradıktan sonra bile önceki kitapların, Hz. Peygamberin nübüvvetine dair bazı delilleri hâlâ koruduğu bilinmektedir. Şu ifadeler Tevrat'tandır: "Rab Sina'dan geldi ve onlara Sair'den doğdu, Paran dağından parladı." Rabb'ın Sina'da gelmesinden maksat, Tur-i Sina'da Hz. Musa'ya Tevrat'ı indirmesidir. Sair'den doğması ise, Hz. İsa'ya İncil'i vermesidir. (Sair, Şam civarında Hz. İsa'ya İncil'in indirildiği bir köydür.) Paran dağları Mekke'yi kuşatan dağlardır. Kur'an'ın inmeye başladığı Hira bu dağlarda yer almaktadır.⁸⁸

f. Allah'ın (c.c) Nübüvveti Şahitliği

Kur'an'ın Hz. Muhammed'in (a.s.m) risaletini anlatırken izlediği yollardan birisi de Allah'ın şahitliğidir. Yüce Allah (c.c) değişik ayetlerde, Hz. Muhammed'in nübüvveti için açık "şahitlik" beyanında bulunmuştur:

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ
لَأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَنتُمْ
لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ
مِّمَّا تُشْرِكُونَ

"De ki: Hangi şey şehadetçe en büyüktür? Söyle onlara: (Hak peygamber olduğuma dair) benimle sizin aranızda Allah şahittir. Bu Kur'an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu."⁸⁹ Buradaki şahitliğin o günkü toplum için önemi, müşriklerin Allah'a inanıyor olmasıdır. Onlar, "Putlara kendilerini Allah'a yaklaştırsınlar"⁹⁰ diye ibadet ediyorlardı. İşte bu ayet müşrikleri, ulûhiyetine inandıkları Allah'ın şahitliğine de güvenmeye çağırıyor. Allah Taâlâ, nübüvvetin gerçekliğine delil olarak Kur'an'ın indirilmiş olmasını da dikkate veriyor:

⁸⁷ Muhammed Ali Es-Sâbûnî, *Safvetü't-Tefasir*, terc. S.Gümüş - N. Yılmaz, (Ensar nşrt.: İstanbul, 2010), 2/79.

⁸⁸ Hüseyin el- Cîsrî, trc.:Manastırlı İsmail Hakkı, Tesniye, Bab: 33, ayet:2'den, *Risale-i Hamidiyye*, (Bahar y. İstanbul, t.y.) s.53 el-Cezâirî, Ebubekir, Akîdetü'l-mü'min, (Daru'l- kütübü'sselefiyye, Kahire, ty.) s.237

⁸⁹ En'am, 6/19

⁹⁰ Zümer, 39/3

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرْحَمَةً وَّذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ

“Hem kendilerine okunan bu kitabı indirmemiz onlara kâfi gelmiyor mu? Elbette bunda iman edecek kimseler için bir rahmet ve yeterli bir ders vardır.”⁹¹ İbn Cerir’e göre bu ayet, ehl-i kitapdan işittikleri bazı sözleri toplayıp yazmış olan bir grup insanla ilgili inmiştir. Hz. Peygamber, “Günah olarak bir topluluğa kendilerine kitapla gelen Peygamberinden yüz çevirip başkasına yönelmeleri yeter!” demiştir. Çünkü Kur’an, geçmiş ve geleceğin haberleri, aralarındaki ihtilafların doğru hükmünü getirmiştir. Sen, okuma yazması olmayan, ehl-i kitaptan her hangi biri ile ilişkisi olmamış, ümmi birisin. Ve onların sahifelerinde olanlara uygun haberler getirdin.⁹²

Kur’an sadece, geçmişle ilgili değil, şimdiki toplumun da ruh ve beden hayatını mükemmel halde düzenleyen prensiplere getirmiştir. O, dünya ve ahiret hayatı için gerekli olan madde-manevi, iktisadi, sosyal, ahlaki ve idari hayatı düzenleyen yüce prensiplerle doludur. Sadece Asr suresinin bir kaç ayeti bile, onun ne kadar şümüllü ve insan karihası ile ulaşılamaz bir kitap olduğunu gösterir: “Yemin ederim zamana! İnsanlar hüsrandır. Ancak şunlar müstesna: İman edip makbul ve güzel işler yapanlar ve bir de birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler.”⁹³ Bu ayetteki hususlar, Kur’an muhtevasının da özünü ifade eder.⁹⁴ Kur’an kâinatın sırlarını anlamak için aklı kullanmayı emreder. Kesin delillere uymaya çağırır. Emir ve hükümlerin sebeplerini devamlı surette gösterir. Hurâfelere inanmayı yasaklar. İnsan için rûhî hayatın temeli olan ibadetleri, hayatta adalet ve hakkaniyeti sağlayacak ilkeleri, medeni hayatın âhangini temin edecek prensipleri, insanın ruh ve vicdan terbiyesini gerçekleştirecek esasları içine alır. Bu kadar farklı alanlarda, mebd’ ve meâdı birleştiren, farklı ilimlerde asırlardır geçerliliğini koruyan prensipleri vaz’eden bir kitap, hiçbir şekilde bir insanın eseri olamaz.⁹⁵ O bu

⁹¹ Ankebut, 29/51

⁹² İbn Kesir, Tefsiru’l-kur’ani’l-azim Ankebut, 51.ayet tefsiri, (html dosyası)

⁹³ Asr,103/1-3

⁹⁴ Suat Yıldırım, *Kur’an-ı Kerim ve Kur’an İlimlerine Giriş*, (2.baskı, İstanbul, Ensar Nşrt.1985) s.191

⁹⁵ Suat Yıldırım, *Kur’an-ı Kerim ve Kur’an İlimlerine Giriş*, (2.baskı, İstanbul, Ensar Nşrt.,1985)s.191; Said Nursi, *İşârât*, (Sözler nşrt.: İstanbul, 1977) s.98.

üstünlüğünü korumaya da devam edecektir. Fetih suresindeki bir ayet Yüce Allah'ın Rasulüne bu konuda teminat verdiğini göstermektedir:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

"Bütün dinlere üstün kılmak üzere Resulünü hidayet ve hak din ile gönderen Odur. Buna şahit olarak Allah yeter. Muhammed Allah'ın Resulüdür."⁹⁶ Zemahşerî'ye göre, bu ayet, İslâmın, müşrik, inkârcı ve ehl-i Kitaba, akli ve mantiki deliller ile üstün geleceğini haber vermektedir. Ayet ayrıca, Mekke'nin fethini müjdelemiştir.⁹⁷

Şahitlik durumu Nisa suresinde şöyle ifade edilir: "Fakat, Allah sana indirdiğine şahitlik eder; onu kendi ilmi ile indirdi. Melekler de (buna) şahitlik ederler. Ve şahit olarak Allah kâfidir." Allah'ın şahitliği, vahiyle haber vermesi ve nebilere mu'cizeler ihсан etmesi; meleklerin şahitliği ise, Allah'ın onların şahitlik ettiklerini bildirmesidir.⁹⁸

g. Kur'an İ'cazının Nübüvveti İspatı

Eş'ari kelâmcısı Nasiruddin Tûsî, Hz. Muhammedin nübüvvetini ispat eden ilk ve açık delilin Kur'an olduğunu ifade eder. Hz. Peygamber Kur'an'la gelmiş, Onu insanlara getirmiştir. Onu bir başkası değil, Hz. Muhammed (a.s.m) getirdiği için bu bir mu'cizedir. Kur'an'ın O'nun elinde gerçekleşen bir mu'cize olması tevatürle sabittir.⁹⁹

Kur'an'da yüce Allah (c.c) "bu kitabın şüpheye uzak"¹⁰⁰ olduğunu bildirmiştir. Kur'an'ın muhtevası Hz. Muhammed'in risaletine şahitlik etmektedir. Şöyle ki: "Hz. Peygamber muarızlarına meydan

⁹⁶ Fetih, 48/28-29; Nisa, 4/166

⁹⁷ Zemahşerî, Ebu'lkasım Mahmud, *Keşşafu an hakaki'ttenzil*, thk.: Abdurrezzak el-Mehdi, (Turasu'l-Arabi, Lübnan, 2001)4/347 Kur'an'ın Hz. Muhammed'in risaletiyle ilgili krş.: Nureddin es-Sâbûnî, *el-Bidâyetu fi usûli'ddin*, thk.: B.Topaloğlu, (Şam, 1979) s.47-48.

⁹⁸ Cezaire, Ebubekir, *Akidetü'l Mü'min*, (Daru'l- kütübü'sselefiyye, Kahire, ty.) s.241; Zemahşerî, Ebu'lkasım Mahmud, *Keşşafu an hakaki'ttenzil*, thk.: Abdurrezzak el-Mehdi, (Turasu'l-Arabi, Lübnan, 2001)1/265

⁹⁹ Tûsî, Hoca Nasiruddin, *Telhisu'l-Muhassal*, (Beyrut, Daru'l-Advâ' yay., 2. bs., 1985) s. 385

¹⁰⁰ Secde, 32/2

okumuş onlar hiçbir şekilde Kur'an'la yapılan bu muarazaya cevap verememiştir. Acze düşmüşlerdir. O halde Kur'an O'nun mu'cizesidir.

Kur'an kendi muhtevasına insanların yanlış bir düşünce ekleme imkanı olmadığını ifade eder:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (41) لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ
بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

"Kitap kendilerine gelince onlar, onu inkar etmişlerdir; oysa o değerli (aziz) bir kitaptır; geçmişte ve gelecekte onu batıl kılacak (bir şey) yoktur. (O) Hakim ve övülmeye lâyık olan Allah katından indirilmedir."¹⁰¹

Kur'an'ın bir sıfatı olarak, "Aziz", galip ve kahir, üstün, eşi benzeri bulunmayan" olarak tefsir edilir. "Kur'anı geçmişte" ve gelecekte batıl kılacak şey olmaması" önceki kitapların onu tekzip etmemesi ve sonradan hiçbir kitabın Kur'an'a muaraza edememesi ve muhtevasına yanlış bir şeyin ilave edilememesidir. Bu husus tefsirlerde, "Kur'an'ı Biz indirdik, onu koruyacak olan da Biziz!" ayeti ile desteklenir.¹⁰²

Nübüvveti te'yid eden bir husus da müşriklerin, "Bu kitabın Hz. Muhammedin bir uydurması olduğu" yönündeki iddialarına Kur'an'ın cevaplarıdır:

"Bu Kur'an Allah'dan başkasının uydurması değildir. O ancak kendinden evvelki kitapları tasdik ve kitabı tafsil etmektedir. Onda şüphe edilecek hiç birşey yoktur. Alemlerin Rabbindedir o. Yoksa onu, kendiliğinden uydurdu mu, diyorlar? De ki: "Öyleyse, eğer doğru söylüyor iseniz, siz de onun benzeri bir sûre getirin."¹⁰³ Bu ayetle Allah (c.c), müşriklerin "iftirasını" reddetmekte, Kur'an'ın geçmiş ümmetler ve peygamberlerin kıssalarını, o peygamberlerin getirdiği temel ilke ve talimatların aynısını naklettiğini bildirmektedir.¹⁰⁴ Çünkü Kur'an önceki kitapları doğrulamakta; onlara inanılmasını şart koşmaktadır. Farz-ı muhal, Kur'an bir beşerin ürünü olsaydı, beşerin yazdığı bir kitaptan, kendinden önceki

¹⁰¹ Fussilet, 41/41-42.

¹⁰² Fahreddin er-Razi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, *Mefatihü'l-Gayb*, XIII, 333.

¹⁰³ Yunus,10/37-39.

¹⁰⁴ Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, Yunus, 38. Darulkitab.com2, Kur'an / Kur'an Tefsirleri, html.dosyası

kitaplara inanmayı şart koşması beklenemez. Tarih boyunca görülmüştür ki, beşerî düşüncede çatışma ve birbirini reddetme vardır.¹⁰⁵

Hz. Muhammed (a.s.m) peygamber olarak gönderildiğinde, "Araplar, belâgat konusunda çok ileri gitmişlerdi. Onlar şiirin her çeşidine vâkıf idiler. Lisanları şiire müsait idi. Bedevileri dahi güzel konuşur, konuşmalarını şiire benzetirdi. Sevdiklerini edibâne şekilde metheder; kızdıklarını da edebî bir üslûpla hicvederlerdi. Methettiklerini yüceltir, hicvettiklerini batırırlardı. Panayırlarda şairler şiir yarışması yaparlar, halk şiir erbanını dinler ve notlarını verirdi. Tertip edilen edebiyat ve şiir yarışmaları, bu edebî ürünlerin daha çok gelişmesine neden olurdu"¹⁰⁶ Edebiyat ve belâgat o kadar ilerlemişti ki, Araplar güzel bir sözle sürmekte olan savaşı bitirir, ya da bir savaşı başlatırdı. Sözün kıymetinin zirvede olduğu bir dönemde inen Kur'an'ı Kerim'in en önemli özelliği de belâgat olmuştur.

h. Kur'an'ın Belâgati

Kur'an'ın belâgati (söz dizimi) mu'cizevi bir özelliktedir.

İslâm âlimleri Kur'an'ın belâgatindeki i'câzını değişik şekillerde tespit etmişlerdir. Bunlardan bir kısmı, Kur'an'ın kendine mahsus te'lifi, istikbaldeki ve geçmişteki kıssa ve olayları doğru bir şekilde zikretmesi, manâsının doğru olması, nazmının ve lâfızlarının fasih bir düzene sahip olması, üslûbunda her hangi bir kusurun olmaması, Kur'an'ın insanlar üzerinde icra ettiği tesir, ihtiva ettiği hükümler, talimatlar ve irşadının ulviyeti, âyetlerindeki siyâk ve sibâkın uygunluğu; edebî özelliklerinin benzersiz olması; nazmı, manâsı, içerdiği konular, ortaya koyduğu prensipleri, insanların ferdi ve cemiyet hayatına kazandırdığı güzellikleri; Kur'an'ın hikmet ve felsefesinin insan hikmet ve felsefesine olan üstünlüğü; bütün

¹⁰⁵ Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Yunus, 16/38 tefsiri html. dosyası. Kur'an'ın önceki kitaplardaki ilkeleri tasdik edici olarak gelmesiyle ilgili şu ayetlere bakılabilir: Al-i İmran, 3/50-51. Maide, 5/46-47-48; Nisa,4/47;Ahkaf, 46/30 Saff, 61/6, Saff, 61/6.

¹⁰⁶ Heyet, *Kavramlar Ansiklopedisi*, "Meydan Okuma" (Kur'an'ın İ'cazı), darulkitap.com;Suat Yıldırım, *İ'cazu'l-Kur'an*, DİA, Kur'an md., (TDV yay. Ankara, 2002) XXVI,394-395.

asırların ihtiyaçlarına cevap vermekle birlikte her zaman ve devirde yeni kalması; yeni nazil oluyor gibi her devrin ihtiyacı olan yeni anlamlar taşıması, her seviyedeki insanlara hitap etmesi, Kur'an'ın öne çıkan mu'cizevi özelliklerindedir..¹⁰⁷

Bunların her biri ayrı inceleme konusu olabilir. Tamamı ile ilgili örnekler vermek, çalışmamın boyutlarını aşacağı için, burada, Kur'an'ın söz dizimine ilişkin birkaç örnekle yetinilecektir.

İslam alimlerine göre i'caz yönleri farklılık gösterebilir. Biz burada, "Kur'an'ın kendine mahsus te'lifi" ile ilgili birkaç örnekle vermek istiyoruz.

Kur'an beliğ bir te'lif sahiptir. "Belâgat, bir kelimenin fasih (kusursuz) açık olması, sözün duruma uygun şekilde ifade edilmesidir."¹⁰⁸ Bakara suresindeki **وَلَيْنَ مَسْتَهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ** ayetindeki kelimeler buna iyi bir örnek teşkil eder. "Rabbinin azabından hafif bir esinti onlara dokunacak olsa..."¹⁰⁹ Bu kelâmdan maksat, pek az bir azapla, fazla korkutmaktır. Ayette yer alan kelimeler ve kayıtlar, ayetin asıl hedefi olan, "az azapla fazla korkutma gayesini" izlemektedir. Ayetteki "إن" şartiye olup azabın azlığını ve ehemmiyetsizliğini ifade eder. "نفحة" "az bir esinti" demektir ki, sığa ve tenviniyle azabın ehemmiyetsizliğine işaret eder. "مست" "hafifçe dokunma" anlamındadır ve azabın şiddetli olmadığına dikkat çeker. "من" teb'izi (bir kısmı) anlatır. "عذاب" "nekal" kelimesine göre hafif bir azap için kullanılır. "رب" kelimesinde de şefkat vardır. Adeta şu kelimelerin her biri, bir Arap şairinin şiirindeki, "İbarelerimiz ayrı ayrı ise de, hüsnün birdir. Hepsi de o hüsnü işaret ediyorlar" anlamını yansıtmaktadır.

Konuyla ilgili dikkate değer bir örnek de **(الم ذلك الكتاب لا ريب فيه)** (الم ذلك الكتاب لا ريب فيه) âyet-i kerimesidir. Bu ayette asıl maksat, Kur'an'ın yüksekliğini göstermektir. Ayetteki her kelimenin anlamı bu hedefe yöneliktir.

Başta, elif-lâf-mim'de yemin vardır. Yemin Kur'an'ın azametini

¹⁰⁷ Taftazânî, Mes'ud b. Ömer, *Şerhu'l-Makasid*, thk.: Abdurrahman Umeyre, (Lübnan, Alemlü'l Kütüb, yay.1998)1/25-26; İsmail Karaçam, *Kur'an-i Kerim'in Edebi ve İlmî Mu'cizeleri*, 2005, İstanbul, s. 310-311; Kileci, age., s. 38-39; krş.: Said Nursi, *Sözler*, 25.Söz, (Söz Basım Yay., İstanbul, 2008) s.491-505.

¹⁰⁸ Nusrettin Bolelli, *Belâgat*, M. Ü. İlahiyat Fak. Vakfı Yayınları: 1-2. s. 31.

¹⁰⁹ Enbiya, 21/46

işarettir. **ذَٰلِكَ** işaret ismi, beş duyu ile “hissedilen şeylerde” kullanılırken, burada akılla idrak edilen Kur’an’a (makul) kullanılmış; onu makul iken mahsus seviyesine getirmiştir. Bu kullanım şekli, zihinleri ve dikkatleri Kur’an’a çevirmek içindir. **ذَٰلِكَ** lafzı içindeki **ل** harfi uzaktaki cisme işaret için kullanılır. Bu ise önceki kitapların güzelliklerini toplayan Kur’an’ın yüceliğini anlatmak için isabetli bir kullanım tarzıdır. Ayetteki **الْكِتَابِ** kelimesi ise söz konusu Kur’an’ın okuma ve yazma alışkanlığı olmayan bir ümmenin mahsülü olmadığını işarettir. Aynı cümlenin sonundaki “La raybe”de yer alan **ل** harfi, istiğrak içindir. İstiğrak, türü kapsamak, sonraki ismi umumi hale getirmek için kullanılır. Lâm harfi burada, “şüphe” kelimesini umumi hale getirir. Bu kullanıma göre, “onda şüphe yoktur” denmesi, Kur’an’ın hiçbir yerinde şüphe olmadığını; bürhan ve delillerin şek ve şüpheleri defettiğini anlatır.¹¹⁰

Kur’an’ın bu iki ayetinde belîğ bir ifadede olması gereken, en yüksek özellikler bir araya getirilmiştir. Bu dizimin ümmi bir insan tarafından tertip edilmesi mümkün değildir. Bu sebeple Pezdevi’nin ifadesi ile “Kur’an mucize idi, şu anda da mu’cizedir, gelecekte de mu’cize olarak kalacaktır.”¹¹¹

i. Beşerin Kur’an’la Muaraza Edememesi

Kelâm alimleri Kur’an-i Kerim’in, muhataplarını kıyamete kadar acze düşürmeye devam edecek tek mu’cize olduğunda ittifak etmişlerdir.¹¹² Bakillânî Kur’an’ın nazmı, fesahati ve diğer metinlerden farklı olan cezaletinin, Hz. Muhammedin risaletini ispat ettiğini ifade eder.¹¹³ Kadı Abadulcebebar ise, Kur’an’ın bu özellikleri ile Arap ediplerine ve hatiplerine meydan okuduğunu, muarızların ne tamamen ne de kısmen onunla muarazaya teşebbüs

¹¹⁰ Said Nursi, *İşârâtü’l-i’câz, fi mezânni’l-icâz*, thk.: İhsan Kasım es-Salihî, İstanbul, 1998, c.1, s. 40 Benzer açıklamalar için bkz: Ahmed İbn Acibe el-Haseni, *Bahru’l-medîd*, Enbiya, 4 tefsiri; Ebu’- Suud, Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el-Amadi, *İrşâdu akli’-selim ila mezaya’l kitabi’l kerim*, Enbiya 22/46 tefsiri, Şamile, Bölüm: el-Kur’an-i Kerim ve Tefsiruhu.

¹¹¹ Pezdevi, Ebu Yusr Muhammed, *Ehl-i Sünnet Akaidi*, trc. Şerafettin Gölcük, Kayıhan y. İstanbul,1980) s.318

¹¹² Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed’in Peygamberliği*, s.192; Suat Yıldırım, “Kur’an” (İ’cazi) md. DİA., (TDV., y. Ankara, 2002), XXXVI, 393-4.

¹¹³ Bakillânî, Ebu Bekir, *Kitabu’l İnsaf*, thk.:İmaddü’ddin A.Haydar, (Beyrut,1986) s.94.

edemediklerini belirtir. Ona göre bu durum, âsâ'nın yılanı dönüşmesi Hz. Musa'nın; ölülere diriltmesi ve hastaları iyileştirmesi Hz. İsa'nın nübüvvetine delâleti kesinliğinde bir risalet delilidir. Çünkü onurlarına düşkün olan kimselerin, Kur'an'ın meydan okumalarına karşı sessiz kalıp, teşebbüs etmemesi, Kur'an'ın sadece Allah kelâmı olması ile izah edilebilir.¹¹⁴ Bu durum, müşriklerin Hz. Peygamberden ısrarlı mu'cize isteklerine Allah Taalâ'nın verdiği cevaplardan anlaşılmaktadır:

وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ

"O nlar, keşke ona (Hz. Muhammed'e) Allah'tan bir delil indirilseydi dediler."¹¹⁵

وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا

"Keşke yanında heybetli bir melek bulunsaydı da etrafındaki insanlara uyarıcı olsaydı"¹¹⁶

أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنَّا تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا

"Yahut kendine bir hazine verilseydi, ya da kendisinin içinden yiyeceği bir bahçesi olsaydı."¹¹⁷

Şüphesiz bu tür delilleri göndermek Allah'ın kudretine zor değildir. Fakat, قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ "Ayetler (mu'cizelerin getirilmesi) sadece Allah'ın nezdindedir."¹¹⁸ Mu'cizeler göndermek ve yaratmak, ulûhiyetin hikmeti ile tecelli edecek bir eylemdir. İnsanın hevası kâinatın çarklarını çeviren bir Kudret için ölçü olamayacağı gibi, O'nun hikmeti gerektirirse bu mu'cizenin yaratılmasına da kimse karşı çıkamaz.

Aslında müşriklerin, kendilerini imana zorlayan ayetlerden kasıtları gökten incek bir azaptı. Bunları da kibir, gurur ve hatta Hz. Peygamberi "acze düşürdüklerine!" inanarak istiyorlardı. Şüphesiz,

¹¹⁴ Abdulcebbar, Ebu'l Hüseyin *el-Muhtasarü fi usuli'ddin*, pdf, Top Arshive by Philos, s.77 Kur'an'ın i'cazına muaraza edilememesi ile ilgili, bkz.: *Kur'an-i Kerimin İ'cazı Meselesi*, Osman Karadeniz, Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi, (İzmir, 1986) c.III, s.135-144.

¹¹⁵ Ankebut, 29/50.

¹¹⁶ Furkan, 25/7.

¹¹⁷ Furkan, 25/8.

¹¹⁸ Ankebut, 29/50.

bunlar hidayete istekli olmalarından değildi.¹¹⁹ Kur'an, özünde samimi bulmadığı bu türden taleplere şu cevabı verir: "Kendilerine okunmakta olan Kitab'ı sana indirmemiz onlara yetmemiş mi? Elbette iman eden bir kavim için onda rahmet ve ibret vardır."¹²⁰ Ve o Kur'an insanları "küfür karanlığından hidayet nuruna çıkararak" bir rehberdir. "... Bu Kur'an, insanları Rablerinin izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkararın, üstün iradeli ve övgüye lâyık Allah'ın yoluna iletisin diye sana indirilmiş bir kitaptır."¹²¹

Bâkillânî, Hz. Muhammed'in bi'setinin Kur'an'ın mu'cizeliği üzerine bina edildiğini ifade eder. Ona göre, Allah Kur'an'ı hidayet için indirmiştir. Hidayet ise bir delil olmaksızın gerçekleşmez. Delil de onun mu'cize olması ile mümkündür.¹²²

Nübüvvetin delili olarak Kur'an, Hz. Muhammed'in risaletini ispat etmede ebedi bir mu'cizedir. Çünkü, "Kur'ân dünyaya, beşerin düşüncesi belirli bir derecede yükseldikten sonra gelmiştir. Hz. Muhammed'in risâleti, rüşdünü kazanmış ve aklî gelişimi yüksek bir mertebeye ulaşmış olan beşere uygun düşmektedir. "Kur'an'ın içerdiği anlamlar, kullandığı üsluplar, kavramlar, terminoloji, benzetmeler, edebi sanatlar, hitap şekilleri ve dili itibariyle o günkü Arap toplumunun özellikle düzgün söz söyleme sanatı olan fesahat ve belagatta; kültürün seviyesini gösteren önemli bir delildir."¹²³ Bu yüzden Kur'an, akıl ile idrak edilir, herhangi bir maddî yapıya ihtiyaç duymaz. Ayrıca Kur'ân, her devirdeki insana hitap eder. "Ve sana, (ey Peygamber), hakikati ortaya koyan bu ilahî kelâmı, geçmiş vahiylerden (bu güne) kalanı tasdik edici ve içinde hangi doğruların bulunduğunu belirleyici olarak indirdik."¹²⁴ Bu bağlamda Kur'ân, insanlık tarihinin istikrar çerçevesini belirlemiş; Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelip geçmiş tüm peygamberlerin müşterek noktaları olan iman ve ahlâk ilkelerini ortaya koymuştur. İlâhî vahiy,

¹¹⁹ Maturidi, *Te'vilâtü'l-Kur'an.*, 4/24.

¹²⁰ Ankebut, 29/51.

¹²¹ A'raf, 7/123.

¹²² Bakillani, Ebu Bekir Muhammed b. Ebi Tayyib, *İ'cazu'l-Kur'an*, thk.: Seyyid Ahmet Sakar, (3.Baskı, Daru'l Maarif, Kahire ty..) c.1, s. 9; İ'cazın, belagat, fesahat ve nazımda görüldüğüne dair değişik örnekler için bkz: Celaleddin Abdurrahman es-Suyuti, *el - İtkan fi ulûmi'l-Kur'an*, (Kur'an İlimleri Ansiklopedisi) trc. S. Yıldız-H.Avni Çelik, (İstanbul, Hikmet Neşrt.: 1987), II,316 vd.

¹²³ M. İzzet Derveze, *Kur'an'ın Mecid*, çevr.: Vahdettin İnce, (Ekin y. İstanbul,1997) s.16.

¹²⁴ Maide, 5/48.

ilk insandan son insana kadar uzanan kuşatıcılığı ile sağladığı istikrar açısından da kendisine alternatif olma iddiasını taşıyan her sisteme meydan okumaktadır."¹²⁵

Geçmiş peygamberlerin mu'cizeleri sadece o devirde yaşayanlar ve orada hazır bulunanlar tarafından görülebilen geçici ve hissi mu'cizelerdir. Bâkîllânî'nin ifâdesi ile, Kur'an ise, "mükemmel nazmı, kulaklara hoş gelen ses âhengi, talâffuzundaki kolaylık, mânâsındaki hârikulâde parlaklık, gayet mükemmel derecedeki veciz te'lifi" ve ümmî bir kişiye inmesi" gibi bir çok özellikleri ile Hz. Muhammed'in, Allah'ın bir elçisi olduğunu ispat eder. O'nun ümmîliği Kur'an'ın Allah'ın kelâmı oluşunun önemli bir delilidir. Çünkü, "vahiy gelmeden önce hiç kimse onun okuma yazması olduğunu söylemedi. Böyle bir durumu olsaydı asla gizli kalmazdı. O, Arap şairleri gibi bir şiir de yazmadı. Üstelik, Hz. Muhammed (a.s.m) Kur'an nâzil olurken unutmaya korkusuna kapılırdı. Bu özelliklerine rağmen, müşriklere, "Ortaklarınızı toplayın. Benzerini getirmeye gücünüz varsa durmayın" dercesine¹²⁶ cinler ve insanların hepsine birden meydana okumuştur.¹²⁷ Kur'an'ın içerdiği zengin anlamlar, kullandığı farklı üsluplar, kavramlar, terminoloji, benzetmeler, edebi sanatlar, hitap şekilleri ve dili itibariyle o günkü Arap toplumunun özellikle düzgün söz söyleme sanatı olan fesahat ve belagatta; kültürün seviyesini gösteren önemli bir delildir.

Diğer bir mesele de, ayette, "O (Kur'an) Kitabı açıklamadır" denmektedir. F. Razi bu ayeti, Kur'an'daki, akaid, amel (fıkıh) ve ahlakla ilgili esasların hiçbir eserde bulunmayan bir şekilde ifade edilmesi olarak tefsir eder.¹²⁸ Kimseden ilim almamış bir beşerin bu ilimleri derlemesi tenakuzlardan eksik olamazdı. Oysa Kur'anda hiçbir tezat yoktur. Bu gerçek şu ayette yerini almıştır:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

"Hâlâ Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmediler mi? Eğer o,

¹²⁵ Hüseyin Aydın, *Meydan Okumaları Bakımından Kur'an Mu'cizesi*, KADER, 8:1, Kelam.org, 2010. Konuyla ilgili ayrıca bkz.:Emrullah Yüksel, *Sistematik Kelâm*, (2.Baskı,İstanbul, İZ yay., 2011) s.156; İlyas Çelebi, "Muhammed" md., DİA, (TDV. Yay. İstanbul, 2005) XXX, 446.

¹²⁶ Bâkîllânî, *Kitabu't-Temhid*, s. 167; Draz, Muhammed, *En Mühim Mesaj:Kur'an*, çevr.: Suat Yıldırım, s. 13.

¹²⁷ Maturidi, *Te'vilat*, s.238.

¹²⁸ Fahreddin er-Razi, *Mefatihul-gayb*, VIII, 281.

Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı"¹²⁹

İ'caz, Kur'an'ın üzerinde bir mühür ya da sikke gibi, O'nun Allah kelamı oluşunun en büyük delilidir. İ'caz, Kur'an'ın tahrifine karşı da engeldir. Kur'an i'cazı ile, 14 asırdır cinne ve insanlara meydan okumuş ve okumaktadır. Bu ayetlerden biri şöyledir:

قُلْ لئن اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ
كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

De ki: “Yemin ederim! Eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile, yine de onun gibi bir Kitap meydana getiremezler.”¹³⁰

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ
مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ {23} فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَكِنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي
وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

“Eğer kulumuza indirdiğimiz Kur'anın Allah'ın sözü olduğu hakkında şüpheniz varsa, haydi onun sûrelerinden birine benzer bir sûre meydana getirin ve Allah'tan başka güvendiklerinizin hepsini çağırın, iddianızda haklı iseniz!”

“Bunu yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- çırası insanlarla taşlar olan ve kâfirler için hazırlanmış o ateşten sakının!”¹³¹

Kur'an'ın müşriklere meydan okuyuşu, önce tamamının (İsra,17/88) sonra, on suresinin (Hud,11/13-14) veya bir suresinin (Yunus, 10/38) benzerinin meydana getirilmesi hususunda inkarcılara çağrıda bulunmak şeklinde ifade edilmiştir.¹³² Bu hususta tarihin kayıt altına aldığı bir başarı yoktur.

Müşriklerin Kur'an-i Kerimi “kalem gücü” ile iptal etmeye çok ihtiyaçları vardı. Onlar Kur'an'ın ve Hz. Muhammedin davasına karşı en kolay, en güvenli ve en yakın olan kalemle mücadeleyi terk ederek daha tehlikeli olan kılıç ve harp ile mukabeleye teşebbüs

¹²⁹ Nisa 4/82.

¹³⁰ İsra, 17/88.

¹³¹ Bakara, 2/24

¹³² İlyas Çelebi, “Muhammed” (a.s.m) md. DİA, (TDV., y.İstanbul, 2005) XXX,447.

ettiler. Bu durum, bir taraftan Kur'an'ın Allah kelamı olduğunu ispat ederken, öbür taraftan da onların Kur'an'a mukabele etmekte aciz kaldıklarını gösterir.¹³³

Sonuç

Hz. Muhammed'in risaletini ispat etmede Kur'an'ın bizim tefekkür ufkumuza sunduğu deliller şüphesiz yazılanlardan ibaret değildir. Biz başta sınırladığımız gibi, konuyla ilgili bazı ayetleri tespit etmeye çalıştık. Bu ayetler ve tespitlerden şu söylenebilir:

Kur'an iman konusu olmanın yanında, aklî ve mantikî açıdan incelendiğinde Hz. Muhammed'in risaletini, vakıya uygun, aklın inkâra imkânı olmayan kesin bürhanlar ve yakînî deliller ile anlatmıştır. Bu delillerin ilki Hz. Muhammed'in (a.s.m) kişilik ve ahlâkıdır. Onun kişilik özellikleri nübüvvetini ispat eden en somut birer delildir. Düşmanları bile onun kemâl sıfatlarını takdir ve itiraf etmekten geri kalmamıştır. O'nun tebliğ vazifesine başladığı süreç, risâletin Allah'ın takdir ve vazifelendirmesi ile gerçekleştiğini göstermektedir. Bu süreç Kur'an gibi muazzam bir ilâhî kelâmı yüklenmeye hazırlık safhası teşkil etmektedir.

Kur'an onun aklî ve ebedi bir mu'cizesidir. Bu mu'cizeyi bize gösteren en önemli husus, Hz. Peygamberin ümmî oluşu; annesinden doğduğu gibi yetişmesi, bir ilim ve okul eğitimi almamış olmasıdır. Onun hayatı herkesin gözleri önünde cereyan etmiş, peygamberlik kurumunun bilinmesi için bu hususta hiçbir şüpheye mahal verilmemiştir.

Risaletin ilânı sırasında, Hz. Muhammed (a.s.m)'in korunması da önemli bir delildir. Çünkü o, hasımlarının öfkelerini üzerine çekecek bir dönem yaşamıştır. Müşrikler onu ortadan kaldırmaya azmetmiş, değişik planlar kurmuşlardır. Fakat, Hz. Muhammed hiç bir zaman "nübüvvet vazifesini" yere düşürecek bir zillete maruz kalmamıştır; bu koruma da onun risaletinin önemli bir ispatı sayılır.

Allah kendi mevcudiyetini Kelam ile gösterdiği gibi, çok sayıda ayette, risaletin, Kendi lûtufları ve ihsanı olduğu, Muhammed'in (a.s.m)'in müjdeleyici ve uyarıcı bir peygamber olarak gönderildiği ifade edilmiştir.

¹³³ Kileci, Mehmet, *Risale-i Nur'da Kur'an Mu'cizesi*, (1.basım, İz yay. İstanbul, 1998) s. 43-45.

Kur'an muhtevası itibariyle onun nübüvvetine en büyük delili teşkil etmektedir. Bu husus makalemizde bazı örneklerle ifade edilmiştir. Sadece bu mesele bile ayrı bir inceleme konusu teşkil edebilir. Biz, Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispat etmede çok kuvvetli bir özellik olan Kur'an ayetlerinin i'caz özelliklerinden bir kaçına dikkat çekmek durumunda kaldık. Bu ayetler gösteriyor ki, Kur'an'da bir maksat için en uygun, insanları hakikata yönlendirecek, en tesirli bir üslup seçilmiştir. Ayrıca Kur'anda insanlık için ileri sürülen düşüncelerin insanların hayatını düzenlemede emsalsiz olması gibi sonuçlar, bu ilâhî kelâmın, güneşin ışıklarıyla kendini göstermesi kesinliğinde, Hz. Muhammedin nübüvvetini ispat etmektedir.

Bibliyografya

Altıntaş, Ramazan. *İslâmda Peygamber İnancı Sempozyumu Notları*, 15-17 Eylül İlahiyat Fakülteleri Kelâm Anabilim Dalları Toplantısı, Diyarbakır, 2006, Ensar nşrt.

Abdülbaki, Muhammed Fuad. *Mu'cemu'l Müfehres*, Çağrı y. İstanbul,1984.

Abdülhamit Birışık. *Kur'an md., DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı c.XXVI, İstanbul, 2003.

Akgül, Muhittin. *Kur'an'da Hz. Muhammed'in Özellikleri*, darulkitap.com, (Tarih/Peygamberimizin Hayatı,) htm.dosyası.

Arapgirli Hüseyin Avni, Latinize eden, Özlem Demirtaş, *Son Dönem Kelamcılarında Arapgirli Hüseyin Avni ve İlm-i Kelâm Adlı Eseri*, (Basılmamış Yüksek Lisans tezi, MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

Alper, Hülya. *İmam Maturidi'de Akıl – Vahiy İlişkisi*, İz y., İstanbul, 2009.

Afzalu'r-Rahma., *Siret Ansiklopedisi*, Birinci Basım, İnkılâp y. İstanbul,1996.

Ahatlı, Erdiç. *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, Diyanet İşleri Başkanlığı y., Ankara, 2007.

Akbulut, Ahmet. *Nübüvvet*, Ankara, yy., 1992.

Aydın, Hüseyin. *Meydan Okumaları Bakımından Kur'an Mu'cizesi*, KADER, 8:1, Kelâm.org, 2010.

Ateş, Süleyman. Kur'an Ansiklopedisi, Hikmet md.html. dosyası.

Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Yunus suresi, tefsiri html. dosyası.

Bâkillânî, Kadı Ebu Bekir Muhammed b.Tayyib. *Kitâbu't-temhidi'l-evail ve telhisi'd-delaail*, thk.: İmadu'd-Din Ahmed Haydar, Beyrut, h.1414-m.1993.

----- *İ'cazu'l-Kur'an*, thk.: Seyyid Ahmet Sakar,

Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin. *Delailu'nubuvve ve ma'rifeti sahibi'sşeria*, thk.: Abdülmü'ti Kaleci, Daru'l-kutubu'ilmiiyye, Beyrut,1988.

Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-i Kerim Tefsiri*, Kur'an, Tefsir Külliyyatı, daru'lkitap.com2.

Bolelli, Nusrettin. *Belâğat*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

Cezairi, Ebubekir. *Akidetü'l Mü'min*, Daru'l- kütübü'sselefiyye, Kahire, ty.

Cisrî, Hüseyin. trc.: Manastırlı İsmail Hakkı, *Risale-i Hamidiyye*, Bahar y. İstanbul, tr.y.

Cüveyni, Ebu'l-Meâli. Abdülmelik, *Lum'atüledille fi kavaidi ehli'sünne ve'lcemaa*, thk.: Fevkiyya Hasaneyn Mahmud,1965, yeri belirsiz.

Derveze, M. İzzet. *Kur'anü'l Mecid*, çvr.: Vahdettin İnce, Ekin y. İstanbul,1997.

Ebu's – Suud. Muhammed b. Muhammed b. Mustafa el- Amadi, *İrşadu akli'-selim ila mezaya'l kitabi'l kerim*, Enbiya, 46.ayet tefsiri, Şamile, Bölüm: el-Kur'an-i Kerim ve Tefsiruhu.

Fahreddin er-Razi. Muhammed bin Ömer bin Hüseyin bin Hüseyin bin Ali et-Teymî *Tefsiru'l-kebir* , Üçüncü Basım, Lübnan, Türasu'l Arabi, yay.,1999.

Fayda, Mustafa. "*Cahiliye*" md., *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, c.: VII,Türkiye Diyanet Vakfı, y.İstanbul,1993.

Görgün, Tahsin. "*Kur'an*" (*Mahiyeti*) *Diyanet İslam Ansiklopedisi* Türkiye Diyanet Vakfı y. İstanbul, 2005.

Kadı Abdulcebbar. Ahmed el- Hemedani, *Tesbitu Delailu'n-Nübüvve*, Thk.: Abdülkerim Osman, Daru'l-Arabiyye, Lübnan, t.y.,)

I/Mukaddime.

-----Ebu'l Hüseyin, *el-Muhtasaru fi usuli'ddin*, pdf, pdf,Top Arshive by Philos

Karaman, Hayrettin. vd., *Kur'an Yolu*, c.V, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı y.

Karaçam, İsmail. *Kur'an-i Kerim'in Edebi ve İlmî Mu'cizeleri*, İstanbul, 2005.

Muhammed Hamidullah. *Peygamberimizin Hayatı*, darulkitap.com. İslâm Tarihi, html.dosyası.

el-Mevdudi, Ebu'l-Ala. *Tefhimu'l-Kur'an*, daru'lkitap.com, Kur'an, Tefsir Külliyyatı, Yasin, 1-4 tefsiri html.dosyası.

-----*Tefhimu'l-Kur'an*, Yunus suresi, tefsiri html.dosyası.

-----*Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, çvr: Ahmet Asrar, darulkitap.com, html.dosyası

Muhammed Ebu Zehra. *İslâm Peygamberi*, c.1 darulkitap.com html dosyası.

Mevlânâ Şiblî. *Asr-ı Saâdet*, çvr.: Ömer Rıza Doğrul, Eser Nşrt., İstanbul,1977.

Mukatil b. Süleyman. "el-Hakk", md., *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, Daru'lkitap.com, İslam AnsiklopedisiV2, *Kur'an* blm.

el-Maturidi, Ebu Mansur. Muhammed b. Mahmud, *Te'vilatu ehli'ssünne*, thk.:Fatima Yusuf Hanemi, Resalah Publisher, Beyrut, 2004/1425.

Nursi, Said, *İşaratu'l-İ'caz*, Risale-i Nur Külliyyatı, I-II, Birinci Basım., Nesil y., İstanbul,1993.

-----*Sözler*, Söz Basım Yay., İstanbul, 2008.

Nesefî, Ebu'l-Muîn. Meymûn b. Muhammed, *Et-Tabsıra fi usûlü'ddin*, Thk. Ve nşr.: Hüseyin Atay - Şaban A. Düzgün, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı y., 2003.

Nureddin es-Sâbûnî. *el-Bidâyetu fi usûli'ddin*, thk.: B.Topaloğlu, Şam,1979.

el-Haseni, Ahmed İbn Acibe, *Bahru'l-medîd*, Enbiya, 4 tefsiri; Şamile, Bölüm: el-Kur'an-i Kerim ve Tefsiruh.

el-Harputi, *Asdullatif, Tenkihu'l Kelâm fi akaidi ehli'l-İslam*, çvr.: ve yayına hzr.:İbrahim Özdemir-Fikret Kahraman,Türkiye Diyanet

Vakfı Elazığ Şubesi Vakfı y. Elazığ, 2000.

Heyet, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, Çağ y., İstanbul,1992.

Heyet, *Kavramlar Ansiklopedisi, Kur'an'ın İ'cazı*, darulkitap.com,v2

İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddin Abdülmelik, *Es-Sîretu'n-Nebeviyye*, Thk.: Ömer Abdüsselâm Tedmurî, Beyrut, y.y.,1990.

Işık, Kemal. *Maturidi Kelâm Sisteminde İman, Allah ve Peygamberlik Anlayışı*, Fütüvvet y., Ankara,1980.

İzzet Derveze. *Kur'an'u'l Mecid*, çvr.: Vahdettin İnce, Ekin y. İstanbul,1997.

İlyas Çelebi. "Muhammed" md., *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (TDV. y. İstanbul, 2005.

Kadı İyaz. Ebü'l-Fazl b. Musa el-Yahsebî, *eş-Şifa bi ta'rif-i hukuki'l-Mustafa*, trc.: Suat Cebeci, Ankara, Rehber y., tsz.

Kileci, Mehmet. *Risale-i Nur'da Kur'an Mu'cizesi*, 1. basım, İz y., İstanbul,1998.

Köz, İsmail,. *Bilgi Felsefesi / Felsefe*, (Heyet), Ankara, ankuzem yay.2005.

Taftazânî, Sa'duddin. Mesud b. Ömer, *Şerhu'l-Akaid*, çvr.: S.Uludağ, İkinci Basım, İstanbul, Dergâh y.,1982.

Topaloğlu, Bekir. – Çelebi, İlyas, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, Birinci Basım., İSAM yay., İstanbul, 2010.

Taberi, Muhammed b. Cerir b. Yezid, *Camiu'l-Beyan An Te'vili'l-Kur'an*, thk.A. Muhammed Şakir, (M.Risale yay., y.y.:2000.

Tümer, Günay, "Brahmanizm" md., *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDVİ, y., c: VI, İstanbul, 1992. Türkiye Diyanet Vakfı y. c.: XXVI, İstanbul, 2007.

Toprak, Süleyman. - Gölcük, Şerafettin. *Kelam*, Tekin k.evi, 2. b., Konya, 1991.

Tûsî, Hoca Nasîruddin. *Telhisu'l-Muhassal*, Beyrut, Daru'l-Advâ' yay., 2. bs., 1985.

Rağıb el-İsfahani, el-Hüseyin Muhammed b. Müfaddal, *el-Müfredat Elfazi'l Kur'an*, trc. Yusuf Türker, II. Basım, İstanbul, Pınar y. 2010 .

Razi, Fahreddin, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. El-Hasan, *Tefsiru'l-kebir*, 1148/544 - 1208/606, (Üçüncü Basım, Lübnan, Tüراسu'l

Arabi, yay.,1999.

Pezdevi, Ebu Yusr Muhammed. *Ehl-i Sünnet Akaidi*, trc. Şerafettin Gölcük, Kayıhan y. İstanbul,1980.

Sabuni,, Muhammed Ali. *Safoetü't-Tefasir*, terc. S.Gümüş - N. Yılmaz, Ensar nşrt.: İstanbul, 2010.

Soysaldı, Mehmet. - Şimşek, Songül *Kur'an'da Ümmi Kavramının Semantik Analizi ve Bu Bağlamda Hz. Peygamberin Ümmiliği Meselesi*, pdf.

Nureddin es-Sâbûnî. *el-Bidâyetu fi usûli'ddin*, thk.: B.Topaloğlu, Şam, 1979.

Sezen, Yümni. *Tarihi Maddeciliğin Tahlil ve Tenkidi*, Veli y., İstanbul,1984.

Şulul, Kasım. *Son Peygamber Hz. Muhammed'in Hayatı*,1. Baskı, İstanbul, Siyer t.y.

es-Suyuti, Celaleddin Abdurrahman. *el - İtkan fi ulûmi'l-Kur'an*, (*Kur'an İlimleri Ansiklopedisi*) trc. S. Yıldız-H.Avni Çelik, İstanbul, Hikmet Neşrt.,1987.

Şehristani, Ebu'l-Feth Muhammed b. Abdülkerim b.Ebi Bekir Ahmed, *el-Milel ve'nihal*,thk.: Emir Ali Menha-Ali Hasan Faur, Beyrut, Daru'l Marife, 1996.

Üsmendi, Alâeddin. *Lübabü'l-Kelâm*, Alaeddin el-Üsmendi ve Lübabü'l Kelam Adlı Eseri adıyla thk.: Said Özerverli, İstanbul, İSAM yay.,2005.

Yazır, Elmalı'lı Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser nşrt., İstanbul, 1971.

Yavuz, Salih Sabri. *İslâm Düşüncesinde Nübüvvet*, İstanbul, İnsan y., tsz

Yavuz, Yusuf Şevki. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, "Nübüvvet" md. Türkiye Diyanet Vakfı y., İstanbul, 2007.

Yusuf Şevki Yavuz. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, "Nübüvvet" md. XXXIII, İstanbul, 2007.

Yıldırım, Suat *Kur'an Sempozyumu '88*, (*Kur'an Beşer Sözü Olamaz*) adlı tebliğ, İstanbul, 1989.

-----*Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*, 2..baskı, İstanbul, Ensar Nşrt.1985.

-----"Kur'an" (İ'cazı) Diyanet İslam Ansiklopedisi., (TDV., y. Ankara, 2002.

Yüksel, Emrullah. *Sistemantik Kelâm*, 2.Baskı, İz y., İstanbul, 2011.

Zamahşeri, Ebu'l Kasım Mahmud b. Ömer, (h.467-538) *el-Keşşafu an hakaiki'ttenzil ve uyuni'l akavil fi vücuhı'te'vil*, Thk.: Abdurrezzak el-Mehdi, Turasu'l-Arabi, c.: III, Beyrut-Lübnan, 2001.